manuſque aurit, ut caſtigaret crimen: atque reſtituta ſalus, ut oſtendere pietatem; demonſtrans factum infectum, ut in iuſtitia ſupplici facti manifeſtaret propoſitum: equidem cùm amor eius ducatur in hominem, quantumvis ſontem, ut faveat (ne pœnis illatis etiam pro crimine, doleat) delebit clemens ſupplicium, quamvis neceſſarium ſit, quòd reſcindatur miraculum. Vernaculè: *Entrando en la juſticia violento; por deshacer el caſtigo deshizo todo el milagro.*

Ovid. *Epiſt.* 12

Iuvit ipſa poteſtas.

15 Plura dixi Tom. prioribus, quæ videſis; maximè *Tom.* 2. *T.* 1. *D.* 4. Videtur quàm illi ſupplicium violentum, ex inſtrumento, quod eligit in ſupplicium. *Igitur Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorrham ſulphur & ignem à Domino de cœlo,*

Geneſ. 19. 24.

& ſubvertit civitates has. Emphaticum *Igitur* eſt. Si à Domino civitates traduntur ſupplicio; *igitur ignis de cœlo.* Non è terra aut inferno aſcendit ignis: in iram Domini debet eſſe cœleſtis. Ignis conditio ſemper ſursùm, quia ſuperius elementum. Deorsùm elementi flamma, eſt conditionis innatæ apertiſsima violentia: & Dominus in ſupplicium iuſsit deſcendere ignem; quippe ſemper uti invitus, plectit adverſus inclinationem. Haud aliter ignis in abundantia pietatis.

Et ſupplicium neceſſarium cōtra ingenium.

Etiam ſtatuæ Deorum arcebantur à cæde, quaſi funeſtarentur: quæ ſi in loco poſita, ubi ſupplicia; mos erat aut velari, aut transferri. Tacit. 1. *Annal.* cap. 62. Senec. ad *Marciam*, cap. 15. Dion. *lib.* ult. & Sueton. in *Claudio*, cap. 34. Ex quibus Læl. Biſciol. *Tom.* 1. *lib.* 10. *cap.* 24. *Hor. ſubſecivar.*

Biſciol.

Statuæ Deorum in ſupplicijs velabantur

Tua enim Domine vulneratur pietas, vel dum plectitur iniquitas; quaſi benignitate mœſtâ exultante iuſtitiâ. Fit ab illa ſupplicium, & quaſi expanditur velum. Mundi ſunt oculi tui, ne videas malum. Propoſito Seneca: in *Hercul. furent.* à v. 738.

—Quiſquis eſt placidè potens,
Dominuſque vitæ, ſervat innocuas manus,
Et incruentum mitis imperium regit,
Animoque parcit. Longa permenſus diù
Felicis ævi ſpatia; vel cœlum petit
Vel læta felix nemoris Elyſij loca.

Senec.

DIDASCALIA III.

Quanta poteſtas Virginis amore Matris!

1 PRÆMISIMUS in hunc locum *Tautolog.* 1. *D.* 8. *n.* 12. proplauſu Virginis (quam ſemper oſtendit) excellentiam ſingulariſsimam matris; in protectionem & auxilium hominis. Ipſa enim.

Lucidum cœli decus.

Horat. *Carm. ſæcul.* v. 2.

Unde Bernardus de *Deipar. ſerm.* 2. n. 6. inquit: *Tolle corpus hoc Solare, quod illuminat mundum: ubi dies? Tolle Mariam banc maris ſtellam: quid niſi caligo involvens, & umbra mortis, ac denſiſsimæ tenebræ relinquentur?*

Bernar.

Sine illa homines in tenebris ambulant, & abſentiâ lucis cæſpitant: quare eius gratiarum lumina præſentiâ oriuntur; vel ne cadant, vel ut qui lapſi erigantur: exercet igitnr oſtendes dilectionis magnitudinem, matris dulcedinem & Reginæ poteſtatem: quamdoquidem peccatores, etſi adſtricti ſint catenis criminum, vallati ex incurſu dæmonum; matris amore, & Reginæ dominio, ſanat & liberat omnes, oppreſſos à diabolo.

Maria lux in tenebris peccatorū.

Circundantes, circundederunt: dicit præſens Tautologia. Iteratur in hoſtium obſidione circuitus, ut demonſtretur ex afflictione impoſsibilis exitus. Valeret in tenebris peccatorum dæmonum cogitatio, ni ad illuminandas tenebras eſſet Virginis protectio, rutilo ſplendore lucis, in tetra ipſa criminis caligine & umbra mortis. Dæmones captos circundantes circundederunt; ſed fuit etiam inter catenas effugium, ita ut afflicti, preſsi evaſerint; quaſi hoſtes incluſione minimè circundediſſent: etenim per potentem Matrem Virginem, à ſervitute miſerrima obtinuerunt libertatem. Prima dæmonum fuit victoria Cadmea: affuit hominibus catenatis Maria.

Pſalm. 117. 11.

Circundantes circundederunt me (infit David) *& in nomine Domini, quia ultus ſum in eos.*

Ibid.

Nomen Domini vocatur Maria, quod ſumptum de Theſauris divinitatis, in gratiam hominis. Vide Petr. Damiani, in *Annunt. Virgin.* Novarin. *Virgin. umbr.* cap. 54. à n. 1739. & Marrac. in *Marian. Polyanth.* Singulare prorsùs patrocinium, dum ad illam gemunt homines ſub tyrannide dæmonum, & catenis peccatorum: igitur non ſolùm catenarum

Illoſeruit è catenis dæmonū

narum expertes, ſed hoſtium exeunt ultores; quoniam dæmones qui obſederant (atque vinculis ligaverant, ne incluſi fugerent) Virginis patrocinio etiam ſub pedibus habent. In præſagium felicitatis (in *Veſpaſian.* cap. 5. ait Sueton.) *duas aquilas in conſpectu omnium conflixiſſe: victàque alterà ſuperveniſſe tertiam à Solis artu, ac victricem abegiſſe.*

Sueton.

Libertas hominis, ex nativitate Virginis.

Elucet patrocinium Virginis propter victoriam hominis, in lapſu primo certaminis; quo potentiâ verſipellis veteratoris, victa ſuccubuit aquila humani terreni generis. Venit ab oriente Solis aquila, à cuius ortu, hominis pendebat tota fortuna; quippe apparuit ut caſtrorum acies ordinata. Irruit Aquila in aquilam victricem, ut victam liberaret & in ultionem: equidem tanta ex certamine & victoriâ felicitas; tanta Virginis poteſtas, tanta hominum ex protectione claritas; ut in dæmones iniecerint, quas excuſſerant catenas. Haud in victoria decus; quippe partus (adveniente aquilà Virgine-Matre) dedecoratur diaboli triumphus, ulto vulnere primo, Matris ingenio: igitur non ſolùm homines ab hoſtibus liberavit, ſed in ultionem victis victores ſubegit. *Educantur* (profert Tacitus, de *Orator.* cap. 28.) *in ſinu matris & gremio; cuius præcipua laus tueri domum & inſervire filijs.*

Tacit.

Eius maternitas, hominū felicitas.

Splendet ad homines in Virgine matris ſinus, flagrantis amoris pectus: igitur per tutamen, ſtudia, ſolicitudines, gratias, Virginis & cognoſcitur maternitas, & filiorum ex patrocinio felicitas.

Horat. 1. *Od.* 1. v. 2.

O & præſidium, & dulce decus!

2 De Dianæ Epheſinæ aſylo plura Mythologi, potiſsimè in eius imagine, de qua infrà, n. 18. Unde Pauſan. *cap.* 141. inquit: *In templo & urbe Deæ Virginis ſplendet claritas.*

Pauſan.

Plutarch. de *Non fœnerand.* in princip. claritatem demonſtrat. *Diana Epheſia* (profert) *debitores, qui ad templum ſuum perfugerunt, inviolatos præſtat & ſecuros à creditoribus. Triſtius nihil eſt, quàm audire: Solve.*

Plutarch.

Quæ debita non contrahunt mortales miſeri, vitiorum illecebris in perditionem ſeducti! Expenderunt talenta, cœleſtia dona, in amata flagitia, quaſi expenſarum numquàm & nuſquàm ratio reddenda. Venit exactionis tempus, quippequàm in iudicium vocat Dominus. Non habent quid reſpondeant, atque iudicium iuxta merita formidant. Huc illucque vertunt lumina, ignorantes quò ſe vertant; quia iuxta Nemeſis integerrimæ rationem, cuncta

Quomodò refugium peccatorū?

ſolvenda uſque ad ultimum quadrantem. Averni patet ergaſtulum, niſi ſolvatur univerſum debitum. Mala cauſa, quia diſſipata bona. Quò eundum in effugium; & refugium? In Virginis Matris templum: equidem ſi dæmones exactores, chirographis debitorum manifeſtis, & diſpoſitis vinculis; uti mater auditis cordium gemitibus, liberat à creditoribus. Dæmon fugitivos perſequitur ut deditios, & cruciatibus obnoxios (ut dicunt acta) quin ſint evacuata obiecta. Sanè, verùm ſunt propter aſylum in Virginis protectione. Inviolati degunt, qui obærati ad ſacrum templum confugiunt: cautionemque à ſupremo iudice recipiunt libertatis, ſuppreſsâ incurſione dæmonis; quia iugum oneris eius, & virga humeri, & ſceptrum exactoris, excuſſa atque ſuperata per interceſsionem Matris.

3 *Averte oculos tuos à me, quia ipſi me avolare fecerunt*: dicit Virgini Filius, eius Sponſus. Quando & quomodò Matris aſpectum fugiet, qui corditùs concupiſcit? Solicitat averſam, ſui gaudij pleniſsimam cauſam? Haud averſione abſentiam matris intendit, ſed quoniam extremè diligit. Acumen eſt Ovveni lib. 4. *Epigram.* 125.

Te fugio, vitoque tuos, mea vulnera, vultus:
Virgo, *non quia te non amo, ſed quòd amo*

Ovven.

Diligit, & nimis diligit, fugereque dilectam imperat, ne conſpectum eius fugiat? Etiam. Plura præmiſi in propoſitum, *Tom.* 6. *T.* 7. *D.* 6. *à num.* 7. Novà ergo luce teſtimonium illuſtrandum. Iudex ergo hominum eſt, ſicut Virgo hominum Mater. Flagitia plectere congruit: Virgo ſi præſens ſeveritatem arcet: innuitque matrem fugere, quandiu uti vindex ſederit tribunali; quia uti filius, coram illa, non vult inferre flagella.

Chriſtō non placet in oculis Matris, exercere munus iudicis.

Iuſtitia adverſus improbos clamat. Illa uti refugium peccatorum ſpectat: & cùm eius aſpectum fugiat ſupplicium; fuga præcipitur, ut ſupplicium inferatur: igitur ad oculos matris, haud valet plenè munus exercere iudicis. Illius abſentiâ, in tribunal ingredi poteſt iuſtitia. Præſentiâ non audet, quippe peccatores in pœnitentiam protegit, afflictis accurrit, debitores ſolvit, creditores compeſcit: & ita coram vindice valet; ut eius dumtaxàt vultus ſpecie, gladium evaginatum tollat de manu iuſtitiæ. Sponſus illam fugit, ut pravos puniat, præut expedit. Fugit? Utique, ne Virgo repulſam interceſsione patiatur, ſi non auditur & exauditur;

ditur: avolatque iudex ab oculis Virginis; quippequàm pudet, preces non audire matris. Fugere matrem iubet, ne ipſe fugiat. Ni fugerit, avolat; quoniam voces peccatorum rebellium expellere congruit, ut alij reſipiſcant, dum transgreſſor pœnas luit: maximè collatà ſemel & iterùm venia, ex cuius indulgentia maiora prorsùm flagitia. Obturat aures, renuir exaudire oppreſſorum à iuſtitia clamores, qui quidem perveniunt aligeri ad Virginem. Quid tunc illa? Volat in filium fugientem: & pro afflictis ita eius preces potentes; ut ſurdum iudicem totum convertat in aures.

4 Ille ex Virgine aſſumptà carne, dicit Patri (carnem aſſumere qui præcepit) *Aures perfeciſti mihi*. Genebrard. hìc: *Corpus humanum in utero virgineo*. Unde Paulus: *Corpus autem aptaſti mihi*. Vide dicta *Tom.* 1. *T.* 1. *D.* 6. *num.* 13. Pridem erat Deus ultionum: non audiebat in ſupplicijs ex doloribus lamentum: perficiturque eius erga gementes auditus, in ſimilitudinem hominum factus; quippe cum corpore accepit ſenſus: & quilibet hominum præ dolore clamores, ob amorem ad illos perforat aures. Pende contextum: *Tunc dixi: Ecce venio*. Pungit dolor, gliſcit clamor: ſtatimque in auxilium deſcendit; quippe iam audit. Maluend. *Tùnc dixi: Ecce veni. Veni*, & *Venio*? Utique: oſtenditur in ſolatium afflictionis promptitudo, auriumque perfectio: igitur ſi eius adventus expectabatur in gratiam, atque pernicitas gratiæ plus commendabat clementiam; antequàm veniret, aderat: priuſquàm appareret, venerat: compeſcuit quippe ex vulneribus cruciatus; priuſquàm in medicamen cogitaretur adventus. Aliter. *Veni* & *Venio*. Veniens, dolorem videt: antequàm veniret, audit. Excellit pietas, ubi gratiæ velocitas. Eſt enim donum, atque doni pulchritudo: dicitque meditanter, & *Veni* & *Venio*; quippe maioris ducitur, ſi movetur in medicamen vulneris, ad levem vocem vel in ſilentio doloris. Arator, 1. in *Act. Apoſtol.* verſ. 817.

Pſal. 39. 7. Hebr. 10. 5.

Chriſtus in homines quà miſericors!

Verſ. 8.

Maluend.

Eius pietas, gratiæ velocitas.

Materia eſt, dixiſſe nihil.

Arator.

5 Expreſsit ingenitam pietatem, atque gratiæ in auxilium promptitudinem, Hermann. Hugo in fronte *Deſider. Anim.* ubi afflictionem Sponſæ ſuſpirantis pingit ſub forma ſagittæ, eiaculatæ ab intimo corde; cum lemmate: *Gemitus meus. Utinam!* Alia miſſilia inſtar telorum è pectore in aures Numinis amore directa; cum epigraphe: *Ah*, *Heu*. Pulchra omninò cogitatio, ut in Chriſto coruſcet aurium perfectio: igitur telum eius ſuaviſsimo pectori, quod ſuſpirium latebat in corde Sponſæ. Clamabat præ vulnere ſaucium afflictæ pectus: gemitus illi nequaquàm erat abſconditus. Illa, gemens: ille, factus ſicut homo non audiens. Quid qui plenus amoris? Tormentis gaudet amantis? & ſuaviſsimo blandimine, ab amaſia vulnerata charitate. Gaudet itaque animus dulcedine vulneris ex huiuſmodi vulneribus: at cùm ſit ingenioſus amor, & cordis Sponſæ non audiretur dolor; miſit ſursùm ſuſpirium uti ſagittam, quia ſuſpirium ad gratiam aperit pectoris portam. Patet ex *Heu*, quaſi ex lamentatione: clamor hic venit à vulnere: etenim cùm ſuſpiria animæ ſentiat; dolet hic, quòd illa doleat. *Ah*. Vivide. Sagittam gemitus ſenſit, ubi dolentem audivit: icitur gemitu, ut ſtatim ſit auxilio: habetquè in gemibundum aures apertas; quippe percuſſæ ad gratiam per ſuſpiriorum ſagittas. Dicit anima gementis *Utinàm*, dum cogitat portam clauſam. *Utinàm* votum eſt. Clamat vexatione cor: at cùm ſpiculis doloris, habeat iam patulas aures, antevertatque pietatem, ultra animæ expectationem; iam perceperat dilectionis auditu, quod illa gemens, tantùm conceperat voto.

Herm. Hugo.

Suſpiria gementium eius præcordia vulnerans, portamque aperiunt in gratiam.

6 Præterea: dum gemitus ſagittæ adinſtar aſcendebat in cœlum ex ſuſpirantis pectore; vulnus cogitatur in aure: *Heu*, *Ah*. Huiuſmodi interiectiones ſunt ſigna vulneris. Cur igitur iſthæ lamentabiles voces collocantur in ſagittarum ſcopo; & nullatenùs in doloris origine, vel principio? Clariùs: quare namque in aurę audientis, & non in pectore ex dolore ſuſpirantis? An quia Numinis auris perforatur, ubi vox è gemitibus auditur? Alia cogito in promptitudinem pietatis, qua Deus accurrit præ dolore gemibundis: igitur quaſi dolet, quòd non audiſſet dolentes, antequàm audiret voces. In expoſitionem præfati textus aptemus huiuſcemodi emblema. Aures tantùm demonſtrantur, ubi hominum dolores exponuntur. Signat Numinis ſeveritatem, inter Chriſtum venturum & venientem. Hinc dicit ille: *Ecce venio*, ut exaudiatur in gemitibus homo: pridem nulla etiam ad ſuſpiria auditio, quoniam criminibus oppoſita nubes, ne tranſiret oratio: & dum corpus Filius Altiſsimi ſumit, aures duntaxàt Regius Pſaltes aſsignavit; quippequàm in carne totus auditus, ut hominum

Gementium ſuſpirijs divinæ perforantur aures.

num audiat in conſolationem gemitus. *Aures corpus*. Nulla in terminis diſſonantia. Corpus ſumpſit ex Maria: in corporeque aures deſignantur tanquàm corpus; igitur qui pridem ante incarnationem ſurdus, habet per illam aures apertas, ut gemitibus cordis conferat gratias. *Oppoſuiſti nubem tibi, ne tranſeat oratio.* Eſtne faſtidium, vel obſequium? Studium ſanè pietatis, etiam dum illi opponitur nebula criminis: quandoquidem impoſſibile videtur eius clementiæ; vel peccatorum videre afflictionem ob crimen, & ut miſericors, non removere dolorem. Econtra per nubem accidit, dum ex Virgine corpus in auxilium noſtrum ſuſcipit: igitur ſi nubes oppoſita, ne orantes præ afflictionibus videat; modò nubem (umbram matris) ſibi opponit, ut gemitus audiat: igitur dolentium audit ex cruciatibus clamores; per interpoſitam nubem, tantùm imaginem Virginis. Nubes appoſitè dicitur, dum ſcelerum vindici opponitur; ut per matris patrocinium, introeat in conſpectu eius gemitus compeditorum; quos ſanè iurè arcebat à tribunali iuſtitia, ne poſsit videri pro ſolamine gratia: ad oppoſitionemque huius myſticæ nubis, evaneſcit ſpecies terrifica tribunalis; quoniam per nubem Matris-Virginis ſymbolum, prodit qui iudex in pluviam pretioſiſsimam gratiarum.

Thren. 3. 44.

Sat Virginis imago, ut à Deo hominum removeatur afflictio.

Et gratijs pluit

7 De Deo dixit Plinius *lib.* 2. *cap.* 7. *Effigiem Dei, formamque quærere, imbecillitatis humanæ reor. Quiſquis eſt Deus, quacumque in parte totus eſt ſenſus, totus viſus, totus auditus; totus animæ, totus animi, totus ſui.* Imbecillitas humana Dei quærit ſolicitè formam, ut poſsit nanciſci gratiam: invenitque in Virgine-Matre Dei, ne quæ infirma imbecillis ſit: igitur ut Deitas fulgeat nota, eius mirabilis forma invenitur per effectus in Maria. *Si cœlum te vocem* (inquit Auguſtin. ſerm. 35. de *Sanctis*) *altior es. Si matrem Gentium dicam, præcedis. Si formam Dei te appellem, digna exiſtis.* Dicit opus, cuius ſpeculum, in hominum patrocinium, tota ſui, quùm quacumque in parte tota animæ, in cuius gratias totus animus, in auxilium totus ſenſus, in levamen tota viſus: & ita amantiſsimum, amabile pectus; ut vel in voces doloris tota videatur auditus. *O verè beata* (ſubdit Phenix inter ſummos DD.) *Deum hominibus peperit, vitam mortalibus edidit, cœlos innovavit, mundum purificavit, paradiſum aperuit; & hominum animas ab inferis liberavit.* Hæc omnia forma Dei, à qua humana ſumpta forma, & cuius aures perfecit; dum corpus mater aptavit: igitur ita filium in generis dilectionem diſpoſuit, ut ante voces audiret. Per illam fecit magna, qui potens eſt; ut per illam cognoſceretur quàm potens: equidem per Virginem eius prævenitur gratia, antequàm vocibus exprimantur deſideria.

Plin.

Maria Dei forma, & quære & quomodò

Auguſt.

Idem.

8 Exaltationem dextræ Numinis percupit anxiè David, ut à cunctis cognoſceretur ut Deus: *Exaltetur manus tua*. Manum Domini ſemper comitatur magnitudo: unde igitur tantæ magnitudinis exaltatio? An quia fovet afflictos? An quia ſublevat oppreſſos? An quia dolentibus auxiliatur? An denique quia vulneribus medetur? Promptitudo commendat gratiarum exaltationem; ſed aliquid eminet etiam ultra promptitudinem. *Deſiderium pauperum* (ait Hebr. *Afflictorum*) *exaudivit Dominus*. Hæc eſt amoris Dei inſigne, conſulentis ſingulari gratiæ; dum proſequitur genus humanum exceſsivo amore. Afflicti gemunt: levari à dolore volunt: deſideria concipiũt, quorum in lingua nec voces: in gratiæque exaltationem ita diſponitur auris; ut modus gratiam excedat; cùm exaudiat gementes, antequam audiat. In gratiarum ſplendorem; neceſſe eſt egenti prævenire voluntatem. Monet Stoicus 2. *Benef.* cap. 2. *Serò* (inſit) *beneficium dedit, qui roganti dedit: ideò divinanda cuiuſque voluntas: & cùm intellecta eſt, neceſſitate graviſsimà rogandi, liberanda eſt. Properet licèt, ſerò beneficium.* Non ſerò gratia, dum ita prompta. Manus in beneficiorum munificentia exaltatur, dum concipitur votum, ſed vocibus non exprimitur, quippe obtinetur libertas, priuſquàm noſcatur in libertatem voluntas: facit auris amoris, quò non eſt auris; ſed magnitudo in collatione gratiarum, ad afflictorum obſequium: quandoquidem munifici magna gratia, ubi prevenit favore afflictorum deſideria. Voces audiuntur, deſideria uti muta, non habent voces, quæ audiantur: & in amoris ſtudium, afflictorum exauditur deſiderium; ut divinetur indigentis voluntas, & compeſcatur neceſsitas: igitur amor aures ita in beneficia format; ut audiat voces, priuſquàm voces audiat. properet licèt, ſerò beneficium confert, qui preces audit. Qui non auſcultat, ut audiat; ſanè properat. In antelatione muneris, manus exaltatur conferentis: ſiquidem magnificum beneficium, dum gra-

Pſ. 9 diviſ. v. 12

Verſ. 17

Deus gementium voces exaudit, priùſquàm audiat voces.

Senec.

Prævenit eius gratia afflictorum deſideria

gratia prævenit afflictorum deſiderium. Deſiderium?

O velox pietas!
Vix oculis animoque fides.

Statius, 3 *Silv.* 1 à v. 8.

9 Ultrà procedit Numinis gratia. Deſiderium gementium exaudivit Dominus. Eſtne ulterius? Dicit qui ſignavit munus: *Præparationem cordis eorum audivit auris tua.* Præparatio cordis in afflictis, eſt in auxilium præ dolore precandum; impulſus cogitationis, ex quo naſcitur in optanda deſiderium, & in deſiderata patrocinium: præparatioque cordis mœrentis à Numine auditur, ut amor erga homines quàm excelſus demonſtretur; & exaltata manus, ubi ſine auris auditu conficit munus: igitur non ſolùm audit in gratias afflictorum deſideria; ſed priuſquàm gratias concipiant cogitationibus corda. Præparatio cordis in angore, videtur in auxilium motus animi. Hos motus, quia non audibiles, hominum præterit auris; ſed non Numinis, quæ ſentit inſenſibilia, ut poſsit gemibundis conferri gratia: diciturque, ab illo audiri præparationem cordis; ut pateat in beneficium divinatio voluntatis: quandoquidem non ſolùm in votum auditur animus, ſed audit etiam leves animi motus. Haud dicitur, quòd audit auris in gratia, ſed *Auris tua.* Apprimè: Si cordis præparatio eſt cogitatio in auxilium ægritudinis, ipſi ſoli præparantur cogitationes: ſiquidem promptus in auxilium, ad collationem donorum, ita ad cordis præparationem aures ſingulariter præparat; ut voces eius ſine vocibus audiat. *Auris tua.* O velox pietas! Sunt enim pennata dona. Deſideria audit, quæ necdùm afflictus in deſideria concepit (cùm cor præpararet, quæ deſiderare valeret) diciturque Numini, ad gemitus *Auris tua*, ut in protectione, eius cognoſcatur gratia: etenim non Numinis auris, modò in gratiá conferendam anxiè dolentis expectaret voces. Pende in contextu verba non idem in idem ſignificantia. *Deſiderium pauperum exaudivit Dominus: præparationem cordis eorum audivit auris tua.* Priùs exaudivit: pòſt audivit. *Audire*, ex verba, ſeu per illa, ſignificata noſcere: *Exaudire*, audita aſſentiendo concedere. Illud ſenſu, hoc aſſenſu, quòd fit corde, ſicut primum aure: diciturque quòd Deus priùs exaudivit, quàm audivit, dùm afflictus præ doloribus gemeret; ut eius gratia cognoſceretur, & auris, in patrocinium dolentis: igitur ita promptus in benefaciendo, ita amoris in homines magnitudo, quòd aſſenſerit in afflictorum levamen, antequàm audiret vocem. Patrum eſt. Necdùm efformata cogitatio à mente, dum fit præparatio à corde: cordiſque præparatio auditur ab eius aure; quippe favet plus, & ultra cogitationem afflicti: qui quidem in illo gratiam invenit, quam in auxilium, nec ſomniando cogitavit.

Ibid.

Et ante deſideria ab illo cōfertur gratia.

Et ultra cogitatio nem.

10 Idem Propheta, qui ſæpe afflictus expreſsit huiuſmodi gratiæ decus. *Prævenerunt me in die afflictionis meæ; & factus eſt Dominus protector meus.* Unde Deus cognoſcitur protector eius, dum affligit inimicus? Protectorem agnovit, ubi invocantem exaudivit: ubi collata in protectionem gratia; ut vox audita: ultrà pretium in protectione cognoſcitur, dum auris Numinis in afflictione monſtratur: equidem ſi pridem Deus invocantem exaudivit; modò voces exaudivit, antequàm afflictus in auxilium invocaret. *Prævenerunt me in die afflictionis meæ.* Implicat. Si auxilium prævenit, afflictionem non habuit. Habuit quidem, dum in auxilium præparabat præcem: verùm cùm gratia Dei vota hominum antecedat, & auris eius exaudiat, antequàm audiat, ut eluceat eius cordis in amore magnitudo; fuit, & nequaquàm fuit afflictio: etenim preces & voces prævenit Domini auxilium, cuius auris ante auditum exaudivit deſiderium. Preces præveniunt gratiæ conceſsionem, ut poſsit deſcendere de cœlo in afflictionis levamen: verùm cùm Deus deſideria favore præveniat, & ante vota votis gementium accurrat; vident gratias è cœleſti ſolio egredi, dum ad illas conantur ſupplicationibus ingredi. Divinum liquet & ſingulare flagrans amore pectus, in in patrocinium hominum. Deus protegit dives in omnes, qui invocant illum. Plus in divitijs magnificanda gratia. Plus? Reſtat gratiarum pretioſitas, ut abundanter per Virginem Matrem homo obtineret divitias. Ex illa Salvator natus, qui pridem promiſſus, ut per illam *oſtenderet in ſæculis ſupervenientibus abundantes divitias gratiæ ſuæ, in bonitate ſuper nos.* Olim dives in omnes qui invocabant Salvatorem, conferentem gratiarum pretioſitatem. Modò non ſolùm gratiæ divitias indipiſcuntur homines; ſed divitias abundantes: equidem conceditur gementibus gratia, priuſquàm per preces expreſſa. Deſideria auxilij audiuntur: gratijs ante verborum expreſsionem corda dignantur. Ante invocationem? Utique per Salvatoris & hominum matrem. Quid mirum, eſſò ex-

Pſ. 17. 19.

Prævenit gemētium vota.

Epheſ. 2. 7.

Quomodò amore Virginis, ſi ij perfectę ſũt aures.

ex-

experiamur miraculum? Ipſa cum corpore perfecit aures: voceſque gementium filius audivit, antequam audiret voces.

11. Per Virginem impletum, quod Dominus promiſerat in miraculum. *Antequam clament, ego exaudiam.* Qui exauditurus, ſi clamor ex vocibus, & ad voces conficiatur auditus? Deſidèria, ut gratiarum effulgeret abundantia. Audire præ dolore clamantes, ac de afflictione dolentes; munus eſt auris: exaudire, quod non valet audiri; cedit amori: primum eſt gratia: ſecundum gratiarum copia; unde cum per Mariam, elargiatur Numen hominibus plenam gratiam; priuſquàm accedant clamori, adeſſe promittit illorum neceſsitati: igitur per illam non ſolum quod deſiderant ſine vocibus habent: ſed etiam concedit Deus, quod deſiderare vellent. Prætereà. In indicem cordis patientis, ut miſeratio accedat, in lingua efformantur voces. Fit in vocibus clamor, dum urget dolor: Deuſque audit & exaudit per Virginem, ante dolentium clamorem; quippequam ut divitias gratiæ exhibeat, per interventionem eius, arcet dolorem, ne veniat. Denique. Ante clamorem exaudit, quippe non audit clamorem. Virgo prævenit auxilium, ante afflictionum ingreſſum. Non eſt, ut dixi, clamor; ſi non eſt dolor; quem Virginis interceſsione arcuit Dominus à pectore: ante clamoremque exaudit, quod ſine clamor audivit; quia cùm clament ex cruciatu (Virginis-Matris ex protectione repulſo) ſine doloribus pectora perpetuò ſilent, quia Virginis patrocinio, nihil habent de quo clament. Virgo ut hominum mater, preces deſcendit in omnes, demonſtrans ſimul maieſtatem poteſtatis: Deuſque exaudit ante clamorem vocum; quia quod petit, petitionis auctoritate conceſſum. Modò rectius intelligitur, quod filia Iovis apud tribunal effatur.

Iſai. 65.

Gratię & illarũ modus ſingularis per interceſsionem Virginis.

Per illã exulant tribulationes.

—*Conceſſa peto:*

Virgil.

Ut refert Virgilius, 5. *Æneid.* v. 798. Quid hoc Virgo pulcherrima? Quid in throno petis Altiſsimi, conceſſa gratia Exprimitur, quam potentes eius apud Numen interceſsiones, y validæ preces: igitur ſi hominibus petit à Numine dona; petit Virgo, quæ conceſſa. At quomodò obtinuit, ſi modò conceſſa petit? Facilis quæſtionis exitus in poteſtate Virginis, ne veniant tribulationes, ante tribunal petentis: & prece potenter petit quæ iam conceſſa; quippe ne veniat anguſtia, Virgini conceſſa gratia: igitur ita filios à doloribus liberat; ut nec habeant de quo doleant. Eſt ſpecialis Virginis poteſtas, ex qua Matris ſplendeſcit auctoritas. Si peteret concedendum; Deus filios ante clamorem non exaudiſſet: & per Virginem, antequàm clament, exaudit; quippe illa conceſſa petit: etenim ſi venturæ tribulationes, neceſſariò quod gravent; illa fecit protectione ſpeciali, ne venirent.

Quomodò?

12 Veritas nonumquàm malè audit, quia numquam auditur benè, maximè ubi adulatio intervenit, quæ officio obſequioſè officit. Felix ſanè veritas, ſi audita expellitur, quæ ſæpeſæpius ſuffoditur, ſub cuſtodia Saturni vigilantis, qui tandem tandem educit illam è tenebris; ſed in fruſtrà, igitur inutilis eius fides, ſi facta clades. Exemplum obijcitur in Achior, cui nocuit prompta veritatis lux: verùm non ita ſine alicuius comitatu felicitatis, ubi cum veritate exul expellitur apud hoſtes. Ligari audacem Holofernes iuſsit, ſed iuſtorum manus ſolvit, in felicitatis ſignum, atque faſtuoſitatis opprobrium: ibi enim Reipublicæ vera felicitas, quò vagatur, ut audiant, ſoluta veritas. Receperunt Hebræi, quem in propudium pepulerunt Aſſyrij. Unde Achior illi dixerunt: *Cùm Dominus Deus noſter dederit hanc libertatem ſervis ſuis; ſit & tecum Deus.* Pende, *Hanc libertatem.* Qualem? Hanc: ſed quænam hæc? Illi demonſtrativè ſignant, ſed non demonſtrant. Genus huius mirabilis libertatis habetur per Virginem, ubi Deus audit illam ante afflictorum clamorem. Non enim capti ab Aſſyris: unde ergo ſpecies recolitur libertatis? Eſt ſubſidium poſt dolorem contractum: & eſt auxilium, ne cognoſcatur tormentum. Dum dolor ſuſtinetur, & afflictus liberatur, profectò gratia, quippe ſopitur anguſtia. Protector exaudit, ſed clamores miſericors priùs in pietatem audivit. Nobilius exaudit, quùm non audit; igitur non eſt clamor, ubi non eſt dolor. Utrumque libertas eſt: & in ſignum nobilioris, ſignant *libertatem hanc*; ſiquidem maioris pretij, in conceſsione gratiæ, ita fugare in doloribus diſcrimen; ut gratiam conferre poſſet ante dolentium clamorem. Hæc vox gratiæ ſplendidioris eſt, ubi non auditur doloris vox Libertatem feliciter retinent: quamnam igitur libertatem avent? Libertatem hanc, in qua non ſolùm protectio mirabilis, ſed inſigniter modus protectionis: igitur ſi gratia, patrocinium oſtendere, poſtquàm doluiſſent; maior omninò, antequàm dolere poſſent. Ni amor in an-

Reipublicæ crimen, & diſcrimē non audire veritatem.

Iudit. 6 18.

Ante preces, Virgo concedit favores.

xi-

xilium invigilaſſet, qui liberi, ſervitute libertatem amiſiſſent. Dolor veniret non ſolùm ex diſcrimine, ſed durà captivitate; quam removit, fractis viribus hoſtis, pectoris amantis vis: & in libertate ut pretioſior ſignatur libertas hæc; quoniam in adventu tribulationum charitas pectoris fecit, ne tribulatio in vexationem venirat.

Non ſolum mala premit, ſed & arcet.

13 Elucet patrocinium latè longèque Virginis-Matris; ubi ſignanter & inſigniter protegit homines. Magnum ſanè, illos liberare à præſenti urgente pœna: amplius, ab ira ventura: patrocinio abſolutè libertas à malis fit: ante malum, mira ſors: per Mariam habetur libertas hæc: igitur aſtruit pretioſiorem libertatem, in diſcrimine afflictionis nec invenire diſcrimen. Conceſſa petit, quæ ſic hominibus favet. Venirent anguſtiæ, iuxta hominum crimina: ſed eius eſt plena gratia, ex vi amoris, poteſtate Reginæ & charitate matris, præventione precum, in protectionis ſingularis ſignum; etenim ſi ventura quæ doloribus gravant; Virgo diſponit, conceſſa petens, ne veniant. Clamarent afflicti, ſi premerentur dolore: eſt Virginis nobilior favor, homines liberans, priuſquàm adveniat in clamorem dolor: igitur ab illa ſic diſponuntur dona, & gratiarum abundantia; ut per eam Deus concedat hanc illuſtrem libertatem, conferendo ſubſidium, ante afflictionis clamorem. Cognoſcunt homines conceſſa petere; dum mala veniendo fugiunt, Virginis interceſſione. Excelſum utique eius in nos patrocinium: ita in ſolamen atque iuvamen ſtudium; ut ſi modò irrepſerit ex vexationibus dolor, ſignum favoris ſit favor.

Ad quælibet gratiâ, nullam patitur repulſam.

14 Sub ferrea Pharaonis fornace, tyrannide truculentiſsimà Regis Ægypti, & eius ingenioſà crudelitate Principum (quorum malitia Regis ad exemplum) gemebant oppreſſi filij Iſraël. Magnum utique malum, quod quibat tantùm removere cœlum. Suſpiria interpretabantur cordium cruciamina, in quibus proprium idioma: igitur vehemens afflictio pectoris, ubi in vocibus fugiunt expreſſæ voces. Floruit pro ſubſidio crudelitatis ingenium in gementium exterminium: & patuit dominantis potens vel impotens ira; ubi in dolorum opprimentium levamen, conferebantur vehementiora tormenta. Suſpirabant, quia reſpirare nequibant: & in auxilium, uſque ad Numen pervenit ſilentioſus clamor cordium. Deus audivit, in rubum (Virginis imaginem) pro libertate deſcendit. Moyſi credidit libertatem, verùm renuit legationem; quippe arduum illi videbatur, vel impoſſibile, ſervitutis contractæ catenas frangi: nec miſſionis cœleſtis futuram fidem, quoniam animus deſponſus erga optatam libertatem. Moyſes causà ceſſit, ſed gratià Deus cor eius inſigniter roboravit, illi dicens: *Hoc habebis ſignum, quòd miſerim te: cùm eduxeris populum meum de Ægypto immolabis Deo ſuper montem iſtum.* Hoc eſt ſignum, vel ſignatum? Signatum profectò, quia ſi in illo monte; libertas parta de Ægypto. Iam collata, fracto ſervitutis iugo gratia. Ipſa gratia gratiæ ſigna? Utique: *Apparuit Dominus in flamma ignis de medio rubi.* Aſpiciebat Virginis-Matris imaginem, cùm promitteret favorem: & in liberratis ſignum, monſtrat ſervitutis exitum; ut demonſtret futuræ Virginis conditionem favoris, in urgentis abſcondito tempeſtatis: igitur rutilat eius patrocinij claritas, ſi in libertatis ſignum confertur ipſa libertas. Semper intervenit tempus inter gratiæ uſum, & gratiæ ſignum. Per Virginem gratia prompta: gratiæ quippe ſignum, eſt ipſa gratia. Eſt ſignum in auxilium afflictorum, ſer Virginis & per Virginem ſignum; quo cognoſcitur cor & manus conferentis, fungentis munere Matris: etenim ſi ſignum præmittitur pignus gratiæ; ipſa gratia antefertur pro gratiæ pignore.

Exod. 3. 12.

Verſ. 2.

Signum favoris Virginis, ipſe favor.

16 Siccine intelligetur non facilè captu, illud Exod. 16. 7. *Veſperè ſcietis, quòd Dominus eduxerit vos de terra Ægypti.* Ipſi ignorare quibant, quod ſciebant? Literaliter ex Hebr. *Exire fecit vos de terra Ægypti: non nos vos eduximus; uti dicitis.* Maluend. Non homines, ſed Deus eduxit, & eductum à Deo totus populus cognoſcet: ſiquidem ex eductione patet gratia pro ſigno; cùm promiſsio præcedat in ſignum gratiæ. Hinc in rubo flagranti ignis erat ſine fumo: ipſa gratia erat pro ſigno; quippe ritinaculis morulæ, venuſtas tota denigratur gratiæ: ignisque in rubo ſine fuligine fervor, quoniam ſignum favoris fuit ipſe favor. Sub manum cauſa excellentiæ favoris, in pignore libertatis. Si ſigne gratia gratiæ ſignum concederet, gratiam populus propter ſignum expectaret: amorque liberavit ab afflictione, quæ ſæpe oritur à ſpei acerbà dulcedine. Voluit proferre in libertatem patrocinium populi; & amor ſtuduit favoris ſublimitati. Dare ſignum libertatis, erat amor; ſed non ſublimior. Dare

Exod. 16. 7.

Maluend.

Et gratiæ pignora, ipſa gratia.

li-

libertatis ſignum, libertatem; favorem demonſtrabat & favoris magnitudinem: ipſumque ex Ægypto optabilem exitum, exitus oſtendit ſignum; quoniam ſi amoris obſequium, gratiæ ſtudium, maius profectò ſi gratia ſtudia gratiarum. Vernaculè: *Las ſeñales en pecho tan piadoſo ſon los favores; porque ſi es gracia la ſeñal del favor, es mayor gracia dar el favor por ſeñal.*

16 Scrutandum in beneficijs Virginis, quàm prompta & velox concedentis gratijs. Salvator, ſperante turbà favorem; dixit ſe factum expectantibus gravem. *Ecce iam triduò ſuſtinent me.* Suſtinent Salvatorem vel famem? Famem & Salvatorem. Chriſti expectabant in ſubſidium famis, gratiam; potentis plenè ſublevare ærumnam: dicitque ſe ſuſtineri, dum affliguntur, qui illum ſequebantur, fame; etenim cum gratia prompta ſit æſtimabilior gratia, & expectanti dulcedo; grave proculdubiò afflicto, potentem poſſe auxiliari, & auxilium non conferre. Nonnumquàm gratia Virginis dulcis ſine amaritudine expectationis; cùm dona amanter diſtribuat, ubi afflictorum tribulatio vocat. In neceſſitatibus Mater vigilat, gemitibus accurrit, expectantibus adeſt, oppreſſos anguſtijs protegit: tantaque amoris in auxilia promptitudine; ut vincula nulla gratiæ. Erga homines, eius indigentes patrocinio, utitur Virgo volatu: etenim eximia Matris pietate, non ſuſtinet, ſuſtineri. Suos fovet, ut teneat ſibi: non ſuos, ut ſint ſui; igitur per gratias, habet (ut aliò dicit Claudianus, 4. *Honor. panegyr.* v. 161.)

Marc. 8. 2.

Gratia prompta magis grata.

Maria ad gratias non ſuſtinet ſuſtineri.

— *Arcus, venatriceſque ſagittas.*

Claudian.

Quærit prædam cordium, ut vulnere amoris, telis hoſtium animæ non vulnerentur. Eſt medicina vulnus, ne fugiant à facie arcus: etenim haud in meliora convertentur; ſi Virginis venatricis ſagittæ corda tranſeuntes ſine vulnere pertranſeunt. Signum utiquè non leve, quòd ibi non poteſt ullam virtutem facere; quo plenà felicitate, peribunt miſeri, in damnatorum pœnam; quia cæci præ malitia, deſpiciunt Virginis gratiam.

17 Non ergo tantùm diligatur linguà; quia non diligitur, ſi cor non rectum cum ea: nullus enim in honoribus honor, ubi labijs ſine virtute honoratur. Neque enim *dubium* (ſubdit Auguſtin. d. *ſerm.* 35. in fin.) *quæ meruit pro liberandis proferre prætium; poſſe plus omnibus liberatis impendere ſuffragium; ſed quid prodeſt nobis hanc interpellare vocibus; niſi etiam ſanctitatis eius exempla teneamus?* Erit enim eius, qui fuerit illius. Dicit virtutibus (non vocibus) ex eius imitatione: *Dilectus meus mihi, & ego illi.* Non igitur datur amor ſine amore. Ut ameris, ama.

Auguſtin.

Cant. 2. 16.

Unam ſemper Ama *promittet, idemque remittet,*
Quiſquis amicitiæ cultor & ultor erit.
Ama: non amat ille qui quod optat,
Non vult in ſocium referre votum.
Ama, ſi potes & vales, Amaberis.
Ama, ſi cupis & volet, Amaberis.

Heſius.

Accinit Guilielm. Heſius, lib. 3. de *Charitat.* Emblem. 28. Relatio eſt, & fulget in hoc ordine; qui exprimitur etiam ingenioſo emblemate: nimirùm ſcuto cordibus inſignito: igitur Virgo datur in patrocinium, ſed tantùm ſcutum cordium: non ſcutum, ſi cor longè; non protectio, ubi non dolor de ſagittarum vulnere; fatuè ſpretà in ſalutem medicinà: etenim auxilium tollitur, ubi ſcutum criminibus interdicitur: manetque in pectore pœna,
Ipſe Dei clypeus terrà cùm tollitur imà.

Erit Virgo, qui fuerit Virginis.

Ovid. 15. *Metamor.* fab. 3.

18 Inter portenta refert Iul. Cæſar Bulengerus, 3. de *Auſpicijs*, cap. 14. commiſſo flagitio, Imaginem Dianæ Epheſinæ proieciſſe ſcutum. *Tunc Dianæ ſimulacbrum æreum remiſit clypeum, qui cecidit.* Idem Pauſan. *cap.* 123. Hoc ſimulachrum, ut diximus, *Tautolog.* 1. D. 8. n. 3. erat in Forma Virginis, plenæ mammis; in cuius clypeo, quem demiſit, erant inſigne ſerpentes. Minimè decipiunt fabulæ, repulsà modò fabularum ſpecie. Maria in auxilium hominum, habet adverſus ſerpentes dæmones impenetrabile ſcutum, reſpiciens uti mater, etſi Virgo, illorum neceſſitates; qua de cauſa plena uberibus, dimiſſis ad illam confugientium, debitis, & fugatis creditoribus; uti præmiſimus *n.* 2. Ad illam tendit clamor; ſi à Numine, homine, dæmone aliquomodò affligimur: etenim eius in manu clypeus, quo liberatur à vulneribus pectus. Matrem videmus, matrem concipimus, matrem in patrocinium invocamus; cæterùm invenitur clypeus demiſſus. Unde tanta & in matre faſtidioſa ſeveritas? In deſpectum audax irritavit iniquitas, per quam ſolutis è clypeo ſerpentibus, in filios degeneres dæmonum prævaluit virus: quos quidem adduxerunt in infernum; quia criminibus in matre non invenerunt ſcutum. In Virgine amor reſpondet amori. Virginem uti filius non amat, qui vitæ ſtuduerit corruptelæ. Ipſe tenuit patrocinium.

Bulenger.

Deſpicit filios degeneres.

qui

qui urget Virginem in ſcuti proiectum: iuſtèque æternis mancipatur pœnis; qui in pœnitentiam fugit ubera Matris. Propter delicta filiorum (ut olim etiam Diana, de quo, *Tom. 5. T. 5. n. 16.*) ſæpe, ne videat crimen, quæ mater, avertit faciem. Sunt mundi oculi, ne videat malum; vel in malo malum non videat, ſed filium. Nihilominùs tamen ſcutum non proijcit, quippe venatrice ſagittà in pœnitentiam adducit. Miſer ex morſu diaboli, criminis delectatione fugit, converti renuit? Deus per Virginem non parcet. Mater ſcutum proiecit. Fruſtrà criminibus ſolicitatur ſolatium: peccator ut peccator non inveniet patrocinium. Virtus fulget Deiparæ inſigne, conſulenti hominis felicitati.

Nec deducit tenaciter aberrantes.

Gaude, ò gaude integra mater.

Textor. *Epigr. 2.*

DIDASCALIA IV.

Peſſimum ingredi, unde labor egredi.

1 NOSTRA Tautologia perſpicuiùs aſtruit; de quo peccator, quia ſine ſenſu, non dolet.

Mentis vitio læſa figura.

Ovid.

Ut accinit Ovidius, 1. *Amor.* Eleg. 10. v. 14. Malè planè ſe habet cor, ubi quæ vitia fuere, mores ſunt; quia *facilis in proclivia vitiorum decurſus eſt.* Ita Seneca, 2. de *Ira*, cap. 1. qui *cap.* 18. ſubdit: *Difficulter reciduntur vitia, quæ nobiſcum creverunt*: peius utiquè malum: igitur vel dum decreſcit ætas, inoleſcit conſuetudine pravitas: tantùmque reciduntur vitia, ubi extinguuntur vitalia. Non exeunt, ſed deficiunt, excuſſa à morte; quia non poſſunt ſine vita permanere: etenim ſi vitalitas cogitaretur, vel micaret aliquomodò; non moverentur à generatione in generationem ſine malo. Nec vota deponent, ni furcà fecerint. Labant, & eſtò cognoſcant (ut ait Iuvenal. *Satyr.* 13. v. 239.)

Senec.

Dum creſcit ætas, cordis inoleſcit pravitas.

——— *Tamen ad mores natura recurrit*
Damnatos; fixa & mutari neſcia.

Iuvenal

Quapropter dum obſidentur propter crimina à dæmone; ut libertatem quærant, nec poſſunt fugere.

Pſalm. 117. 10.

2 *Circundantes circundederunt*: dicit in articulo David. Quorſùm huiuſmodi geminatio ambulantibus in flagitiorum circuitu? Exprimitur periculum conſuetudinis, vallantis (ne exire poſsint in ſalutem) peccatores. Qui peccant, à dæmonibus ſepiuntur, ne labantur; ſed exitum habent, dum cognito errore, dolent. Circundant utique crimine; cæterùm ex conſuetudine, circundant circundatione: igitur cùm ligati non valeant tranſire vallum, ad libertatem nullatenùs habent exitum; quoniam in mala declinant, quamvis perire cognoſcant. Ut commiſſum, eſt *omne pondus, & circumſtans nos peccatum*; iuxta phraſim emphaticam Doctoris Gentium. Alijs vocibus David: *Nec concluſiſti me in manibus inimici.* Incluſit, ſed non concluſit, quando crimen cordi arriſit. Incluſio eſt ſeptum, quia pondere circumſtat (ne ſit evaſio, peccatum) ſed pœnitudine non ita impervium; ut in nomine Domini dolens non poſsit tranſgredi murum. Concluſio, eſt vallum, quo detinetur peccatoris animus, quin exploretur in libertatem exitus. Incluſio eſt legum tranſgreſsio: Concluſio tranſgreſſionis conſuetudo: & ſe David dicit à peccato & in peccato incluſum & non concluſum; exire expectans è vinculis peccatorum: equidem modò in tranſgreſsione conſuetudinem haberet; ut concluſus à peccatis, in dolorem peccatorum pœnitentia non exiret. Cauſam refert Stoicus de *Tranquill.* cap. 10. *Compeditos primò* (inquit) *ægrè ferre onera, & impedimenta crurum: deinde ubi non indignari illa, ſed pati propoſuerunt; neceſſitas fortiter ferre docet, conſuetudo facilè. Natura conſuetudinem invenit, citò in familiaritatem graviſſima adducens.* Nihil moleſtius peccatorum catenis, quas excuti quibat urgentia vehemens doloris: verùm cùm ex doloris conſuetudine nec de vulneribus doleant; acerbitates ut mulcimina delectant. Iacent miſeri ſub ſervitute, & deſpecta libertate: etenim ita inſenſatos infatuavit conſuetudo, ut in libertatem, neceſſe auxilium de cœlo, miraculaque fieri, ut extrahantur; quippe per ſe è catenis non exibunt.

Conſuetudo peccādi vulnus eſt cordi.

Hebr. 12. 1. Pſal. 30. 9.

Quid ex peccato, incluſio delinquētis & cōcluſio.

Senec.

3 Herodes, cùm Petrum apprehendiſſet, *miſit in carcerem.* Vides in articulo, quaſi in ſpeculo, peccatorum incluſionem. *Petrus ſervabatur in carcere, dormiens inter duos milites, vinctus catenis duabus, & cuſtodes ante oſtium cuſtodiebant carcerem.* En peccatoris ob crimina concluſionem; qua in libertatem non valent movere pedem, in ſumma calamitate; quippe non ſolùm negatur exire, ſed exire neque poſſe. Quid in tanto cruciatu, mortis periculo, gravamine catenatum, circumvallatione militum, furore hoſtium, irà iudicis, & pœnà capitis in vinculorum ſolutionem operabatur; in quo ſpecies peccatoris perfectè obijcitur? *Inter duos milites* dormiebat Petrus, *vinctus catenis duabus.* Mors in craſtinum imminet, & ille dormit? Quanta ærumna peccatoris in vinculis conſuetudinis! Hac perferebat facilè, impoſsibile ferri. Non tantùm erat criminibus incluſus, ſed propter continuationem etiam concluſus: dormitque catenatus deſperans è criminibus ſalutem; quia nequibat per anguſtias acquirere libertatem. Dormit qui poteſt quieſcere, haud qui gravatur dolore: inter catenaſque, dormiente Petro, deſignatur peccatoris infatuatio; quia omninò fatuus, inſenſatus, & doloris conſuetudine ſtolidus: qui placidè quieſcit in peccatorum catenis, & cum periculo mortis. Circundantes circundant, quem relapſus in crimina gravant, quin habeat exitum, nec ſpem ullam in effugium; cùm non ſolùm ſit incluſus in carcerem, ſed etiam concluſus ob criminum conſuetudinem: etenim ſi incluſus effugere valet, & concluſus propter vincula non poteſt; peccare, profectò malum: crimina iterare, peſſimum: grave, in carcerem detrudi: gravius, in vinculis permanere: moleſtum, ingredi, unde poteſt elabi; verùm infauſtum, ingredi, unde impoſsibile egredi: perperàm igitur relinquet & in tenebris ergaſtulum; qui catenatus nec poteſt movere greſſum. Placet furenti ſic eſſe, quin graviſsimum pondus ſentiat ut grave; & propter phreneſim, & dolorum inolitam conſuetudinem: igitur arridet & in catenis vivere, & ad catenas inſenſibiliter mori; ex tormentis devolutus in peiora, quia dormit ſtellatus inter diriora tormenta.

Actor. 12. à 4.

Verſ. 6.

Siccine per crimen nequit acquirere libertatē

Pericula peccatoris relabentis.

Ingeminat crimen, commoti pectoris ignem
Nutrit, & exiguum ſtimulando vulnus
acerbat.
Quò veſane ruis?

Claudia no. 1. in *Ruſin.* à v. 181.

Planè gratiſsimus error, dum vagatur impotentiſsimus furor; ex quo erui nequit læſo cerebro, nec excitari è veternali ſomno, ſine miraculo.

Error & furor.

4 Videtur theatrum peccatoris ex criminum conſuetudine, Deique amoris ſolicitudo, ut reſtituatur libertati gratiæ. Tunc in carcerem è cœlo miſſus ab illo Angelus, qui eum excitavit, *percuſſo latere Petri.* Plerique ſiccine in pravitatibus dormiunt; ut vel percuſsi nullatenùs excitentur. Unde querulus Vates Domino, de illorum converſione ſolicito, dixit: *Percuſsiſti eos, & non doluerunt: induraverunt facies ſuas ſupra petram, & noluerunt reverti.* Peſsimus ſtatus, quo inſenſibile vulnus; & loqui infirmis de lethali plaga; loqui ad ſaxa inſenſibilia: quorum cùm deſperatur cordium converſio; carent ſenſu, carent motu: minimèque valent in ſanitatem moveri, qui gaudent infirmitate; & noluerunt, ut benè agant intelligere. *Noluerunt reverti*: placet iacere, non ſurgere, ubi delectantur errore, impotes mentis conſuetudine criminis & malitia voluntatis: etenim placet furor, quoties non diſplicet error. Petrum dormientem Angelus excitavit, oculos inter catenas aperuit, & vinctus ſurgit. Elucet cauſa voluntariæ ſervitutis, & recuperatæ feliciter libertatis: quandoquidem nullo modo incluſi & concluſi in carcere criminum tot catenas toleraſſent; ſi clauſos tenebris oculos per dolores aperirent. Verùm, ò pudor! in tenebris ambulant; & eſſe ſub ſentibus, delitias computant. In illorum perſona dicit in *Tetraſtich.* Nazianzenus:

Verſ. 7.

Ierem. 5. 3.

Nec dimittitur furor, ſi placet error.

Id facio, quod meas mea damnat & odit,
Oblectorque malis.

Gregor. Naz.

Si oculos namque aperirent in lucem; viderent amaritudinem, quam arbitrati dulcedinem.

5 Simulatque vincti iacentis aperti celeriter oculi, de eius manibus *ceciderunt catenæ*; tuncque Angelus ei præcepit: *Surge velociter.* Impedimenta pravæ conſuetudis obijciuntur, & illa vincti, quàm infatuati degunt: igitur ſurgendi pungit cupiditas, ſed iacendo inter criminum catenas: hæque rumpuntur, ut poſsit exire vinctus, & obtineri ſalus; igitur neque ſurget, nec exibit in ſalutem libertatis, qui ſecum attulerit vincula ſervitutis. Cauſa iacendi, erat catena peccati, & occaſio ex conſuetudine: catenæque cadunt ut ſurgat & exeat, quem peccatum intra carcerem incluſerat & occluſerat; quoniam in gratiæ divinæ non exibit libertatem, qui liber non reliquerit catenarum occaſionem. Hinc Angelus dicit non ſolùm: *Surge*, ſed *Velociter.* Præſens virus occaſionis. Ni velociter, non ſurges; quippe levis occaſio delectabile facit, quod puncta ratio averſatur & odit: & ne reſumantur excuſſa per gratiam vincula; occaſio criminis velociter relinquenda. In occaſione conſtitutus, erat arctè catenatus: & ut ſurgat crepant peccati catenæ; quippequàm cum occaſione, minimè poterat ſurgere. *Ceciderunt catenæ de manibus*

Ibid.

Ut operatur divina gratia, occaſio criminis relinquenda.

eius. Cum ipſis vinculis Angelus è carcere quibat ligatum educere, ſed noluit ita vincto libertatem concedere: etenim non benè è vinculis occaſionis exit; qui ſecum catenas affert. Franguntur ex ferro nexus, dum in exitum è carcere de cœlo mittitur Angelus. Iſtoch in ſtatu peccatoris, difficilis exitus: ſiquidem neceſſarium, ut ille exiret; quòd Angelus fautor mire de cœlo deſcenderet. *Vincere conſuetudinem, dura eſt pugna*: ait Auguſtin. Concion. 1. in *Pſalm.* 30. Si ita pugna, quid victoria? Vi conſuetudinis anima premitur: nec ſurgere, nec reſpirare permittitur. Quomodò mortem uſque protrahitur pœnitentia; ſi ad illam ita invalidus in vita? Quomodò è tenebris & catenis exibit, qui ſe movere non valet? Liquet. Petrus & apertis oculis, & fractis vinculis, exire per ſe non potuit. Perperam ergo egredietur, qui inter vincula dormit, preſsè catenatus iacet, & ad urgentiam dolorum numquàm oculos aperuit.

Qui in peccato quieſcit, minimè de vulnere dolet.

6 Ulteriùs. Sequens Angelum, auditis eius preceptis, exivit qui vinctus ex ergaſtulo carceris. Mirum, ſed ille *neſciebat, quia verum eſt, quod fiebat per Angelum.* Neſcit quod videt? Videt ex ambigit, quaſi quod mirabiliter factum, non eſſet verum: equidem dignum admiratione, quòd illæſus exiret, unde non poterat egredi. Se liberum videbat, & de libertate dubitat. Iacuerat miniſtris vallatus, catenisque cinctus, deſperatà libertate, vinculorum retentione; ni Deus mirifica gratià in exitum, ſingulare operaretur miraculum, cuius nec erat ſpes; per cœleſtem miniſtrum retinacula in exitum fracta ſunt. Se ſoſpitem videt, & quaſi non verum quod verum credit. Cognoſcit, & ſtupet contemplatione periculi, & libertatis adeptæ contemplatione: igitur exire è carcere non valeret, niſi per miraculum in libertatem exiret. Vernaculè. *No avia remedio para tanto peligro, ſino ſalir por milagro.* Pende. *Neſciebat quia verum, quod fiebat per Angelum.* Signatur vana peccatorum fiducia extra vincula exeundi, cùm per ſe non poſsint egredi; ſperantes tempore & tempore catenas criminum rumpere, quas gravant tempore & tempore; ſicut milites in cuſtodia Petri adſtantes, qui illo exeunte, remanſerunt in vinculis, cogitantes egredi poſſe, ſicut potuerunt ingredi: Petruſque ſalvus, quod videt, ut verum neſcit; quia uti prudens iurè pavet, ſolum inveniſſe oſtium, ubi ſocij incarcerati in catenis remanſerunt.

Verſ. 9.

Prodigiū eſt, in libertatem exire.

Quàm grande miraculum & quare.

Diſcant qui vitæ emendationem cogitant cum eiuſmodi periculo; eſſe cogitationes ſine intellectu; vanumque propoſitum; quippe Spiritus-Sanctus diſciplinæ effugit fictum. Mentem ſpes vana fallit: etenim

Quod non eſt hodie, cràs minum aptum erit.
Optima vindictæ proxima quæque dies.

Ovid. 1. Remed. à v. 94.

Aliter, eſt diaboli dolus, & mentis illuſio; ſiquidem cupiditas repetit alimenta morando, nexuſque glomerat, quos præ dolore frangere qui iacebat, cogitabat; deſtinatus morti, qui dicit, exire velle: Petruſque ſtupet, dum expers periculi è vinculis exit; quia humanum debet formidare pectus, quòd inter tot catenatos dumtaxat exierit unus.

Vana ſalutis fiducia.

Hic labor ille domus & inextricabilis error.

Virg. 6. Æneid. v. 27.

7 Denique. Petrus dum exiens ab Angelo educeretur è carcere; *exiſtimabat ſe viſum videre*: ideſt, dormire, à ſomno deludi, & educi extra carcerem, eſſe ſomnium. Vide Lyran. & Lorin. hic. Quod ſine errore experitur cogitationis, cogitationi videtur ſub ſpecie falſitatis? Oculis non credit, & libertatem conſpicit: Quod Petro accidit in libertatem corporis, videtur in anima conſuetudine criminis; quæ gratià Dei exit è flagitiorum tenebris, è peccatorum vinculis, queis ligata tyrannide dæmonis, ſine libertatis ſpe; quia ſub miniſtris cuſtodibus iacet peccatoris cor. Tandem providentià Numinis ſingulari, apertis theſauris miſericordiæ, homo è cœlo illuminatus, ut ſe miſerum videat; aperit oculos, catenas frangit, carcerem rumpit, liber evadit; igitur per cordis contritionem, per criminum pœnitudinem, exit vinculis ſolutus, qui iacebat in ergaſtulo miſerrimè deploratus. Exivit? Quis credet? Vel exeunti, ſibi ſomniare videtur: equidem cum liberari, videretur impoſsibile, oppreſſum gravitate catenarum, pondere peccatorum, vigili cuſtodià dæmonum; ſi fractæ conſuetudinis pravæ infrangibiles catenæ, profectò licèt videatur, videtur luſus phantaſiæ. Ferè totà vità in peccatis, in vinculis corruptelæ conſuetudinis, & eludere periculum, vel miraculum, vel ſomnium: equidem cùm conſuetudo ſit in actibus natura altera; à ſe efficiendo deficere, erit ſomniantis phantaſia, atque ludentis cogitationis ludibria.

Ubi ſup

E conſuetudinis catenis habere exitum, videtur ſomnium.

8 Petrum ſolutum multi in domo Mariæ congregati *viderunt & obſtupuerunt.* Quid ſi alij replerentur ſtupore;

Verſ. 16

dum

dum idem ipſe iam liber, ſe exiſtimabat ſomniare?

—*Oculos ſtupor urget inertes.*

Virg. 3 Georg. v. 523.

Admirationem excitavit articulus, & ſine motu riguit præ ſtupore pectus, his aſſentiens quæ ex viſis cogitabat, & nequaquàm quæ videbat: igitur cadit fides ſine ſpe, nec facilè credit cor, vel articulo præſenti, ſi quod videtur iudicatur impoſsibile. *Sunt enim quædam* (præmittit Senec. d. *cap.* 2.) *quæ corpus noſtrum cum quodam dolore delectant; ut verſare ſe, & mutare nondùm feſſum latus, & aliò atque aliò poſitum ventilari: quod proprium ægri eſt, nihil diu pati, & mutationibus, ut remedijs uti.* Nihilo ſectius qui æger vomicà & ulceribus pravæ conſuetudinis, hinc illic agitur & agitatur ſagittis cogitationis; in quibus quia æger pungitur, laſſatur ductus illecebris voluptatis, & immemor præ dolore doloris, conſiderans peccati ægritudinis periculum, vertens cogitationes non in melius, ſed in aliud; mutationibus ut remedijs utens, ſed meliuſculè non habens; quippe non ſurgit, ſed ſemper vel aliò vel aliò iacet.

Senec.

Languor ita ægrotantis.

Atque animum nuc huc celerem, nunc dividit illuc;
In parteſque rapit varias, perque omnia verſat.

Virg. 4. Ænid à v. 285.

Et modò mentem, & modò dividit aurem. Ita fluctibus hinc inde quaſſatur, ſed non egreditur; quia detinetur catenis in acerbitatem mortis. Catenæ denique cadunt, vincula rumpuntur, & qui vident, obſtupeſcunt, deſperatà libertate, & reſtauratà ſalute: equidem ſtupor, gratià Dei videre liberum, quem cogitabant morte in Tartara damnatum. Stuporem excitat exitus felix, ubi deſperatur exitus; etſi egrediendi depromatur conatus: etenim ſi dolor animum in exitum è vinculis pungit, dulcedo voluptatis ex conſuetudine retinet: pluſque tunc inferiùs decidunt, dum ſurgere ſursùm ſatagunt.

Non creditur reſtituta, ubi ſalus deſperata

9 Labitur David in tribulationum mare, impulſus à Venere. Mirum, quòd vita nataret, anima ne periret; ſed poſſet apprehendere pœnitentiæ ſuave iugum, quæ tabula poſt naufragium. Dum patiæbatur in periculum procellam, amaritudinum aquæ intraverunt uſque in animam: quare in articulo, *Salvum me fac Deus*: exclamat contritum dolore cor. *Deus.* Appoſitè: grande profectò malum inſtabat, quod Deus dumtaxàt ſanare quibat. Naufragium paſſus, iam non ſatagit vitæ; ſed tantùm animæ, quippe præut optat, non valet exire, imminetque maius periculum poſt naufragium. Maius; & dolore dum intenditur portus & exitus? Maius. *Infixus ſum* (ait) *in limo profundi, & non eſt ſubſtantia.* Non eſt infundo, ſed in profundo, & in profundi limo. Non eſt ibi ſubſtantia, quò pedem figat, ut emergat; ſed limus tenax, catena pedis, quin ſinat moveri in uſum reſpirationis: clamatque naufragus in maris profundi luto; quippe ſic maius periculum, quàm in naufragio: ſiquidem ubi pes, ut emergat in limo figitur; motu & pondere corpus magis ſummergitur.

Pſ. 68. 2

Conſuetudine detinetur vel dum exire conatur.

V. 3.

Salus ægra redit nautæ fluctuantibus alto.

Ruff. Feſt.

Quid imo? Maxima prorsùm aflictio poſt naufragij præcedentis afflictionem; igitur præ limo profundi, ſursùm ut erigatur, non poteſt movere pedem. Clariùs in Didaſcaliæ articulum. Qui delinquit, naufragium patitur, ſed non ſummergitur. Qui peccata ingeminat delinquendo, hæret in profundi limo. Suffocationem cavet, & recedere à periculo percupit; verùm peccandi aſſuetudine in luto mordicùs hæret. Emergere conatur, ſed ſummergitur. Perit? Utique. Præ ſtatus acerbitate cupit è diſcrimine exire, verùm non exit conſuetudinis tyrannide: hæret in limo profundi, ubi non eſt ſubſtantia evaſionis propoſiti; quippe vellet & non vult. Accedit in ſuffocationem mors. Dolet, pœnitet, ſed perit anima & vita; quoniam non eſt ſubſiſtentia: igitur cum in limo hereat (ut ſurgat) habeatque in glutina pedem; emergendi non habet facultatem. Dicit vel Ethnicus, in *Adelph.* Act. 3. ſcen. 2. à v. 4.

Non egreditur, quippe ſi gitur.

Hoccine ſæculum? O ſcelera! O hominem impium!
Tot res repentè circumvallant, unde emergi non poteſt.

Terent.

Emergere ſanè nequit, qui vulnus ſuper dolorem vulnerum ſtupidus addit: etenim ſuper vulnera iniqnitatis, ſine dolore in dolorem addit vulnus conſuetudinis. Ita ſubdit naufragus: *Eripe me de luto, ut non infigar.* Non tam petit eripi de luto peccati, quàm de periculo luti, ex amore criminis, ex glutino conſuetudinis; quoniam ſi hæret, non exibit; lutum quidem eſt legis tranſgreſsio: inhærentia. tranſgreſsionis conſuetudo: de hacque corditùs deſiderat eripi, accedens luto peccati; quippe ſi pedem in luto figit, infigitur, & non exit. Dialecto noſtra: *Se clava en el lodazal, y nunca puede ſalir.* Unde de

V. 15. 4.

ſicci-

ſiccine hærentibus in profundi tenaciter limo;

Virgil. Æneid. 1. v. 122

Apparent rari nantes in gurgite vaſto.

Quapropter cùm inter tot pericula, & vincula vita vagetur, & libertas catenis voluptatis amittatur, ſervitutis amore, ex peccati conſuetudine; redire in libertatem mancipium, iudicatur à cunctis tamquàm chimæricum.

Pſ. 125. 1. Hieron.

10 Abundanter è captivorum pectoribus erupit feſtivum gaudium; ubi Cyri Babylone ab illis libertatis audiretur decretum. *In convertendo* (cùm converteret) *Dominus captivitatem Sion, facti ſumus* (dicunt) *ſicut conſolati.* Hieronym. & Maluend. *Sicut qui ſomniant.* Cauſas videſis *Tautolog.* ſeq. num. *36.* Adduxerat in ſervitutem Nabuchus, fecit excutere Cyrus; ita ut libertate obtentà, frui poſſent amiſsà patria. Receperunt ergo ex libertate gaudium: cur igitur vocant ſomnium, quo ſolummodò colores picturæ, ex ludo feſtivo deſipientis phantaſiæ, deliræ imaginationis, ſine regimine mentis; quæ quidem petulca in varias ludicras ſpecies audet, quia ratio ſopita dormit? Per annos ſeptuaginta in ſervitute vixerant, & uti peccatores, iugum, amiſsà libertate contraxerant; oppreſsi tyrannis & tyrannis, annis multis, quin poſsint caput erigere annosà, veteri captivitate; cuius teſtes catenæ & vincula, propter commiſſa iterata peccata; ſine ſpe exeundi, licèt opprimerentur ſervitutis gravitate. Libertatem per Principis gratiam feliciter nacti ſunt: gaudio repletum eſt cor: verumque præ libertate gaudium, vel ipſi arbitrantur ſomnium; quoniam ludus videtur dormientis, ſcenaque illuſæ imaginationis, nanciſi plenam è peccatis libertatem; poſt diuturnam permanentem peccatorum ſervitutem. Quid alij de mutatione perculſi dicent, dum ipſi dignati ſtupent? Somnium videtur, quod non eſt ſomnium, poſt eluſum diſcrimen tot catenarum: igitur ruptis ſervitutis catenis, mancipationis vinculis, nacti ſunt gratià in libertatem cœleſti; quam nec poterant ſomniare. Pende ſequentia. *Converte Domine* (in patriam) *captivitatem noſtram.* Hebr. *Redire fac noſtram captivitatem.* Quorsùm? Iam enim excuſſerant ſervitutem. Cur igitur, ſi expertes iam catenarum; bonum libertatis ipſa in libertate petitum? An quia ſæpe libertas libertati nocet? Experientia palam dicit: congruitque, pravos pati ſervitutem, ne iliberi vivant in criminum libertatem. Aſtruit

Egredi, iudicatur phantaſticum.

Hebr.

Aliquando peccatori pœna, gratia.

Catull.

Catullus, *Carm.* 74. ubi

——*Nihil feciſſe, benigne eſt.*

Ioſeph.

11 Aliud occurrit Didaſcaliæ propoſito, exponendum ex Ioſepho. *Hoc mandato à Cyro accepto* (infit, 11. *Antiquit.* cap. 1.) *multi maluerunt manere apud Babylonem, non ſuſtinentes poſſeſſiones ſuas relinquere: ſolventes vota, quibus damnati fuerant; quaſi priſtinum patrij ritus uſum reciperent.* Quis niſi ſtultus, vel inſanus, gauderet vivere ſervus? Qui venundatus ſub peccato, quieſcit flagitio: equidem obtinens inſperatam libertatem, eligit ſervitutis acerbam amaritudinem. Damnati fuerant propter ſcelera, ut ſervitute exularent à patria. Exilium cum captivitate tollitur; ſed libertas non admittitur: etenim cùm tot annis aſſueti ſupplicijs, continuò quieſcerent ſub tyrannidis catenis; libertatem fatui ſpernunt, ſervitutemque amplexantur, ob conſuetudinem captivitatis, atque captivitatem conſuetudinis, quæ magis premit & opprimit, quippe in dolore ſenſus dolorem non ſentit: ſervitutemque malunt præ libertate, in facultate exeundi; quoniam quæ diriſsima in captivitate mala, conſuetudine cenſent levia vel nulla. Eſt enim diſcrimen inter eos qui (tametſi peccatis) in ſervitutem labuntur, & qui pravitate ſervitutem peccatorum eligunt. Illi captivitatem contrahunt, quia noluerunt eſſe ſub libertate legis: hi quia volunt eſſe miſerà conditione, ſub lege captivitatis. Cuncti utique ſervi, ſed alij volunt, alij nolunt è captivitate exire: iurèque petitur libertas, iam conceſsà libertate; ne maneant in peccatorum catenis, ſervitute conſuetudinis: etenim ita pravi, atque maligni; ut ſubdola voluptate, vel premente catenà diligant crimen; cùm poſsint cœleſti gratià excutere ſervitutem. Extra Babylonem, redeuntes in patriam erant liberi. In Babylone erant ſervi. O pravitatis miſera conſuetudo! Non benè pro toto libertas venditur auro. Servi morientur, ſi manent: ſi exierint, liberi vivent. Pugnant conſuetudo & ratio: captivitas & libertas: ſed ita conſuetudinis pravitas; ut malint, ſub captivitate mori, quàm vivere libertate.

Ne removeatur, à peccato, ſervire eligitur.

Miſerandæ lecta pravitatis conditio.

12 Multi ex illis, qui remanſerant ſub dira captivitate, relictà tandem, redierunt in patriam, regnante Dario Hyſtaſpis, & Duce Zorobabele. 1. *Eſdr.* 6. à 1. & ſeqq. Ipſe Ioſeph. d. *cap.* 4. infit: *Pars quædam populi Iudæorum, qui tunc apud Babylonem erat; ad habitanda Hieroſolyma ſunt deducti: reliqua verò multitudo, pauliſper diſcedentes proſecuta, domos quiſque ſuas redijt.* Videſis *Tautolog. 9.* n. 29. Tunc enim iuxta Hieronym. loc. præf. dixerunt qui captivos reducebant: *Facti ſumus ſicut conſolati. Quaſi* non, plenè. Dum plenè, repleti conſolatione. *Nondùm eſt enim plena lætitia* (infit) *in captivitate reliquis conſtitutis.* Modò verò conſolati. *Tunc repletum eſt gaudio os noſtrum, & lingua noſtra exultatione.* Tunc, *ſicut hi qui ſomniant.* Hieronym. ibid. *Pulchrè verterunt: Somniantes.* Nota. Primò libertate per Cyrum conceſsà, quaſi conſolati exultant; & modò plenè parta, quaſi extra ſe, inducto ſopore, ſomniant? Meritò quidem. Non datur rebus mirabilibus fides, etſi habeantur coram oculis. Obijcitur peccatorum rebellium, poſt pœnitentium, theatrum, ex conſuetudine in illorum ſervitute remanentium; qui catenis gravati (uti diſpoſuerat cordium pravitas) verà contritione confregere catenas. Qui exierunt in gratiæ libertatem per criminum pœnitudinem (ubi illorum conſuetudine, decreverant ſub ſervitute peccatorum mori, currentes properè in gehennam, alijs nanciſcentibus libertatem in patriam) & qui illorum converſionem vident, quamvis vident, viſa ut ſomniant; quia omninò ſomnium, penitùſque phantaſticum, exire feliciter in gratiæ Dei libertatem, qui in damnationem elegerant peccatorum ſervitutem. Somnium eſt, quippe converſio cordis non creditur, ubi catenis conſuetudinis opprimitur: igitur haud ſine miraculo excutitur horà, quod iteratione criminum eſt contractum tota vità: quod criminis habeat ex dolore contritionem, qui nil aliud cognovit, quoad vixerat, niſi crimen: quod gaudeat legis & rationis lumine, cæcus à nativitate.

Flav. Ioſeph.

Hieron.

V. 2.

Exire in gratiam è conſuetudine criminũ, cenſetur ſomnium

Ioann. 9. à 8.

13 De illo illuminato à Domino; quia eiuſmodi illuminatio numquàm fit ſine portento; alij dicebant: *Hic eſt. Alij autem: Nequaquàm ſed ſimilis eſt ei.* Ioann. 9. à 8. Impoſsibile iudicatur conceſſum ei vel per miraculum lumen; qui à nativitate non viderat niſi errorem. Egimus, *Tom. 5. Tautolog.* 8. *D* 1. *n.* 11. In huiuſmodi videnti cæco, videris, quid criminum operetur pœnitudo. Qui errore cæcus, per contritionem cordis aperit oculos; pœnitet, dolet. In vindictam illum iuſtitia divina quærit: non invenit, quamvis videt: quem videt, præterit: igitur licèt ille, quia non ſimilis ſui cæco in errore; in vindictam erroris, iam non eſt ille.

Pœnitentia inficiatur peccatorem.

Videamus in harum converſionum difficultatem, vel de ſumma poteſtate creperam fidem. Salvator N. per ſingularia miracula factus eſt prodigium multis, multis prodigijs. Fama horum ductus, qui habebat in filio dæmonem, ab hoſte intruſo per illum precabatur libertatem. Tempus vexationis à Servatore inquiritur, ut an actus vel habitus in conſortio dæmonis cognoſcatur; & per notitiam, pura confeſsione exactam, opportunam apponeret medicinam. *Ab infantia* (reſpondit pater) *ſed ſi quid potes, adiuva nos, miſertus noſtri.* Quorsùm dicit: *Adiuva nos,* cùm à dæmone non poſsideretur ipſe? Congruit opus patri, dolenti de crimine filij, & ſuſcipienti ut proprias, ſubditorum ærumnas: igitur non opus patris, ſi indulget vivere in ſervitutem dæmonis. *Adiuva* (dicit) *nos, ſi quid potes.* Si non potentem credit, quorsùm ad illum accurrit? *Dubitat enim de potentia Chriſti:* ſubdit Alapid. in *Matth.* 17. 17. faciam quod poſſum: fac ſi potes, quod poteris, & fac poſsis: Chriſtus reſpondit. *Si potes credere, omnia poſsibilia ſunt credenti.* Ita fac: etenim nullum verbum impoſsibile apud Deum. Crede, opus eſt fide. Multo tempore filius poſſeſſus à dæmone. Ab infantia ſuccubuit, ſuggeſtionibus aſſuevit, continuò iacuit, diuturna infirmitas preſsit: Chriſtuſque pro libertate expoſcit parentis fidem; quia nec ipſe credebat poſsibilem ſanitatem.

Marc. 9. à 20.

Pater ad liberatur ut proprias ſubditorum ærumnas Alapid.

V. 23.

14 *Credo Domine* (exclamat pater in libertatem optatam) ſed ſi, quod neſcio, aliquomodò claudicat, ne fidei defectu ſanitas filij deficiat; *adiuva incredulitatem meam.* Timeo ex cupito voto, tanto tempore in filio inſiſtente diabolo. Fide afficior & timore.

V. 23.

Cuncta expaveſco, meque non credo mihi.

Senec. in OEdip. v. 27.

Verùm tua poteſtate (ut aliò modulatur Ovidius, 4. *Triſt.* Eleg. 3. v. 13.

——*Deſino tuta vereri:*

Deque fide certa eſt mihi certa fides.

Ovid.

Fidem habere & incredulitatem, non eſt hìc habere incredulam fidem; ſed videre ſperata portenta, & obſtupeſcere ad viſa: etenim ſi impoſsibile non creditur, quia impoſsibile proponitur; hominem eripi, tot annis iacentem ſub dæmonis poteſtate, vel ipſi videnti videbatur impoſsibile. Ad impoſsibile nemo poteſt, & illo tunc impoſsibile videt. Unde in beneficium libertatis, Salvatori dicit pater: *Si quid potes.* Quia poterat, pater acceſsit, & credebat. Quid? Quo nihil plus: igitur ita

Eruere tandem relapſum à dæmonis poteſtate, reputatur impoſsibile.

in

Amor Chriſti pro peccatoribus quantus. V. 16.

in homines captos à dæmone, Chriſti amore vulnerata præcordia; ut pro illis vinceret cogitata & credita impoſsibilia. Ergo im rem. *Si quid potes.* Potentiam non negavit; aliàs ad illum minimè accederet: *Attuli filium meum ad te.* Attulit, verùm aſſeruit ut arduum, illud expellere ab infelici dæmonium: etenim cùm tantùm temporis ſervitutem eſſet paſſus, & pravæ conſuetudinis inoleverit uſus; recurrit in ſuperiorem poteſtatem Salvatoris, quia quibat tantùm Salvator illum eripere de poteſtate dæmonis.

15 Aliquid in commendationem miraculi latet, & quòd pater à fide nullo modo defecerit; uti Alapide placuit. *Aliquid*, & *Quid* in uſu etiam profanorum non ſignificat rem exiguam; ſed excellentem & magnam, ita ut nihil cogitetur maius, vel ſuperius. Plaut. in *Curcul.* Act. 2. ſcen. 3. v. 41. ait: *Aliquid herclè nolo. Aliquid mavolo.* Propert. 1. *Eleg.* 7. v. 6. *Aliquid quærimus.* Ovid. 1. *Faſtor.*, v. 480.

Ovidio. Aliquid *pro* Maximum.

Eſt aliquid, magnis crimen abeſſe malis.

Iterat, *lib.* 6. v. 15. Unde Act. 5. 36. dicitur: *Se eſſe aliquem.* Eraſm. *Aliquid.* Eodem in ſenſu hìc ſumitur *Quid.* Tradiderat filium diſcipulis, ut eijcerent ab illo dæmonium; cæterùm expellere non potuerunt: v. 17. Tunc Salvatorem alloquitur, quia potentior: dicitque, *Si quid potes*; quoniam in filij curationem, illius cogitabat maximam, ſuperiorem poteſtatem. Cur ergo ſi poteſtas ineſt diſcipulis; ſolicitat ita anxiè poteſtatem Salvatoris? Propter difficultatem libertatis, atque diuturnitatem ſervitutis. Ab infantia poſſeſſus à dæmone; longiſsimà gravabatur infernali conſuetudine: ad illumque accedit, qui ſummà potiebatur poteſtate; quia neceſſaria in expulſionem huiuſmodi dæmonis, non ſolùm potentia, ſed tota omnimodò potentia pleniſsima Salvatoris. Ita rebellis in malis horum peccatorum conditio, ut benè ſe habeant in morbo: quandoquidem vel ad ſanitatem invitati, ut valeant; nihil pro voto inſenſati reſpondeant.

In opera pravè insolita, tota Dei potentia neceſſaria.

16 Erat Hieroſolymis piſcina Bethſaida, iuxta quam iacebat multitudo languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, *expectantium aquæ motum.* Multa tomis prior. dicta de haccine mirabili hiſtoria: reſtant aliqua dicenda. *Iacebat multitudo languentium expectantium.* Cauſa redditur perſiſtentiæ vel vexatione laborum, in ſignum peccantium, ſed nequaquàm pœnitentium, contracta infirmitate ex corruptela criminum. Sanitatem expectant, nec illis cura quòd iaceant: etenim non iacerent, ſi quærerent medicinam, & nullo modo expectarent: ſine nim ſtant iacentes, & moriuntur languore, ſic expectantes. Deſcendebat Angelus de cœlo, ut fugeret ægritudo; quæ aptiùs fugatur dolore cordis, & pœnitudine criminis. Nolunt ſurgere, ſed levari: iacetque ita multitudo languentium; quia omnes cupiebant ſanitatem, ſed per miraculum: non enim illis occurrebat, ut eſſent frugi; ſic ſalutem datam miraculum eſſe, & miraculum ſalvari. Motum expectabànt aquæ piſcinæ; cum ſalus proximior & præſentior cordis motione, qua facilis ſanitas, & ſine qua ſanitatis difficultas: etenim neceſſarium, quia nullus in contritionem motus; quòd de cœlo in ſalutem ſemel deſcenderet Angelus. Vana illorum fiducia, ſine ulla criminis pœnitentia, quin eſſet tantæ afflictionis afflictio, expectando, ſed iacendo; ſæpe revertentibus domum cum eodem languore, pro cuius ſanitate piſcinam uſque decreverant egredi: verùm cùm in tempus & tempus diſtraherent pœnitentiam, & ulcerum medicinam; iacebat vel tempore medicinæ triſtiſsimum tempus; quia motu aquarum tantùm ſanabatur unus. Quorsùm tanta multitudo iacet, & expectat? Expectat ut iaceat. Iacebit, quod peius eſt, in pœnitudinem habentes lapideum cor. Infatuatum profectò cor eorum: igitur ſanitatis præſtolantur auxilium; eò quòd aliquando & fortuitò, unus ſanus evaſit ſemel in anno.

Ioann. 5. 3.

Cupiunt pravi ſanari miraculose.

Vana protracta pœnitentia, & ſalvationis fiducia.

17 Inter hos (quia multum temporis in infirmitate habebat, quam graviſsimam vitiorum corruptione contraxerat) hominem quæſivit, non quæſitus ab illo, cœleſtis medicus; cuius languoris completus triceſimus & octavus annus. *Cùm cognoviſſet, quia iam multum tempus haberet.* Quippini pridem, ſi gliſcebat in dies criminum ægritudo, & cur compeſcitur modò? An (uti dicit Stoicus, *Epiſt.* 116.) *quia non regredi facile; optimum eſt, omninò non progredi?* Perpera cogitatio: in hominis voluntate eſt ad bona regreſsio: pœnitentia compunctum corde recipiet, quùm placuerit & voluerit. Ut à criminibus reſipiſceret improbus, criminum premebatur doloribus: ſed ille tenax in vitijs perſeverabat; quia nec dolore ſapiebat. Spes curationis inerat cordi, ſine mutatione in crimine; ubi in expulſionem prementis infirmitatis, aptius medicamentum mutatio cordis. Plures inſpirationes, & ſtatus peri-

V. 6.

Senec. *Conſuetudine peccatiſiunt inſenſibiles.*

Summũ ſupplicium pravo, relinqui à Deo.

cula, in eius pectus mittebantur uti iacula; ſed nec ſentiebat ſupplicia, quo divina iuſtitia nimis exarcerbata (cogitans ſupplicium maius, ut plecteretur infirmus, indulgens vivere ad placitum) equidem acrius ſupplicium, in tam diuturna, lethali; voluntaria infirmitate; ſine ullo medicamine defletum à Deo relinqui.

18 Cum illo nihil valebat gratia, nec pœna, multumque habebat temporis in infirmitate ſua. Cognovit, ſed ita iacuit: iacuitque ita in ſupplicium criminum, non habens medicamentum: ius igitur, infirmum, & longo tempore, cuius impœnitens cor; vel dum iaceret infelix, incognitum præterire, atque relinquere ſic. Hæc ne clementia? & magna; ut reſipiſcat pœnà, vel ne habeat maiorem facultatem in crimina; nec velit, ad quæ non poſſet: etenim cordi pravo, & criminibus addicto, conferre etiam miraculo ſanitatem; in execratiora crimina erat præbere occaſionem. De quo queritur, neſcit, cùm peſtilens ægritudo: *Hominem* (dicit) *non habeo.* Quis enim extenderet in iuvamina manum, nec miſero pravo præberet auxilium, in corporis ſanitatem; cogitans cum ſanitate in flagitia validiorem? Noſtrates: *Nadie echaba mano de èl, porque en ſus maldades era peor con el favor.* Patuit in Chriſti cauſa, quanta in eius pectore fovebatur malitia. *Quoſdam opinari, hunc paralyticum accuſaſſe Chriſtum. Nec in bonam reſtitutus valetudinem, factus eſt melior:* ſubdit hìc Chryſoſtom. *Homil.* 37. Conditio utique eximiæ charitatis Chriſti: favere ſcilicet his quos præſciebat ingratiſsimos fore. Videſis dicta, *Tom.* 4. *T.* 3. *D.* 3. *à n.* 7. Haud melior factus, à Salvatore miraculo in meliorem ſtatum reſtitutus: igitur illum ita beneficum coram iudicibus, hoſtibus, non accuſaret; ſi iacentem, ut iaceret in languore reliquiſſet. *Numquàm bona fide vitia manſueſcunt. Faciliùs ſuſtuleris, quàm rexeris. Nunquid dubium eſt, quin vitia mentis humanæ inveterata & dura, quæ morbos vocamus, immoderata ſint?* Quod non fecit, quùm iaceret; fecit, dum valuit.

Quàm iuſte ſit!

Multoties peccator, nõ ſanatur ut ſanetur.

V. 7.

Chryſ.

Amor Salvatoris favet ingratis.

Senec.

19 Peſsimam contemplare indolem; & peiorem quàm corporis, pectoris infirmitatem. Ut hominem invalidum vidit, qui ſe non dolebat; Salvator doluit. Illi enim dixit: *Vis ſanus fieri?* Cur eius voluntatem exquirit? Nemo ſanatur, qui ſanari noluerit: nemoque vult, cui morbus placet. *Vis ſanus fieri? Hominem non habeo reſpondet.* Quid, quamvis hominem haberet? Huius generis languorem non ſanat homo: nec Angelus deſcendens de cœlo. Haud reſpondet categoricè. *Vis ſanus fieri?* Tacet. Conſuetudine mali, pruritu genium titillat, quamvis iaceat: igitur ita pravus, ita in pravitatem pronus; ut ſalutis nequaquàm expreſſerit voluntatem, etiam à Salvatore invitatus in ſalutem. *Vis ſanus fieri?* Non vult: vellet. Inefficax velleitatis affectus. Vellet, ſi corruptelæ retineretur ſtatus: etenim facere de exceſsibus pœnitentiam, obſervare legis formam; qui vitijs corrupti, non iudicant ſanitatem, ſed ægerrimum languorum. Unde plerique medicinam habentes, non curantur; quia præcepta cupiditatis, & non medici ſequuntur: admitteretur volupè promiſſa ſalus; ut videretur mirabilis ſalus ampla cum vulneribus. Dicit Plautus, in *Pſeudol.* Act. 5. ſcen. 1. à v. 1.

V. 6.

Saluti nõ conſulit improbus etſi ad illam ſine labore invitatus.

Quid hoc? Siccine hoc fit, an non?
Vultis iacentem aliquis tollat?
Erit flagitium.

Plaut.

20 Ita hæc facta, & paralytico iacenti Salvator ſalutem conceſsit; ſed dignatus non cognovit. Ingratus nec cognoſcet. Salvum ſe videt, & abdicit cætera, gratiæ iugulatà memorià: enim beneficum præterivit, cùm rationi ingenitum, interrogare, quis eſſet. In eo qui futurus ingratus reſpectu cordis, etiam à principio finis. Scimus cur Chriſtus iacentem non levaverat: modò dicemus quare ſanitate donat. Documentum magnum eſt, ut peccatores per pœnitentiam quamprimùm convertantur ad cor. Phariſæi ad miraculum obſtupuerunt. *Unum opus feci, & omnes miramini.* Interrogarunt validum; ſed ſignavit prodigium, & non miraculi auctorem; ut coram hoſtibus etiam aſtrueret ingratitudinem. Poſteà ex monitione, ne relaberetur in peius, Ieſum cognovit, & inimicis nunciavit, quis eſſet, qui tantum miraculum perpetravit: *Quia Ieſus eſſet, qui fecit eum ſanum.* Unde igitur Ieſum fuiſſe, cognovit: ut enunciaret? Quæ ab eo audierat, audire à quolibet quibat. Nullo modo. Indicavit Salvator, unde contractæ infirmitatis origo: etenim qui revaluit, arbitrabatur languorem ab humorum intemperie; cùm eſſet prorsùm à crimine. Alia cogito. Ab Angeli deſcendentis in piſcinam, ſparsà, ſive duplicatà virtute, ſanitatem paralytico collatam, autumabant Phariſæi; ita ut ſi pridem unius tantùm videbatur ſanatio, modò ex iacentibus erigerentur duo. Falſum omni-

Ibid. c. 7. 21.

Cap. 5. 15. *Corporis morbi ab ægritudine animæ.*

Ex ardua ſalute, cognoſcitur reſtitutus à Salvatore.

omninò iudicium. Nunciavit qui valens, quòd Ieſus eſſet, qui fecerat eum ſanum. Unde cognovit & ita eſſe, vel inimicis nunciavit? Tringinta & octo annis in infirmitate iacuerat: languor uſque in profunda cordis radices miſerat; quin ſenſus & motus ullam haberet facultatem, ut per ſe poſſet ſolicitare ſalutem: nunciatque ſolùm Ieſum fuiſſe medicum, qui fecerat eum ſanum; quippe tantùm Ieſus illum poterat educere, à conſuetudinis pravæ tam longæva infirmitate.

Ubi dudùm. Miracula accuſantur quaſi crimina.

21 In hoccine propoſitum (illis qui repleti invidiâ, quaſi crimina, eius inſimulabant miracula) dixit interpellatus Salvator: *Unum opus feci, & omnes miramini.* Elucet Phariſæi malignitas, unde debebat exoriri honoris claritas: igitur in dedecus ſpargebant ut crimen; quod vel in ipſis conciliabat inſignem admirationem. *Unum opus feci*: alia fecit, ſed hoc tantùm Salvatoris opus. Habebat contra ſe beneficium ſanitatis, vires validiſsimas inolitæ conſuetudinis. Fovebat patiens diuturnam crudelem infirmitatem, ſine ullo exitu cogitabili, niſi in mortem: & ſic iacentem eripere, ut ſalus perfecta ſit; eſt unicum opus Dei. Maximum utique, quod Chriſtus fecit in corpore, cæterùm ultrà quod fecit in ſalutem deſperatam animæ; & præ nimia charitate, cum defletis eius amor facit quotidie, educens illos à conſuetudine inveteratâ peccandi: unumque opus dicitur, quod homo mirari debet, & non miratur; quoniam peccatorem liberare à languore conſuetudinis, opus unicum & maximum Salvatoris.

Ut à conſuetudine prava liberetur, opus ſingulare Dei.

22 Patuit in energumeno præfato ſine ſenſibus, quem à dæmone liberavit Ieſus Chriſtus. Tradiderat pater diſcipulis liberandum; cæterùm fruſtratum votum. Salvator tunc apparuit, & turba obſtupuit. *Confeſtim omnis populus videns. Ieſum, ſtupefactus eſt, & expaverunt.* De quo ſtupor, ſi ex eius adventu favor? Ut eluceat ex commodo, quanta felicitas ex eius adventu. Dum abſens, hominem torquebat dæmon; qui in eum habebat propter crimina dominium. Apparuit, mancipatum à tyrannide eripuit: illumque videns, populus omnis expavit; quippequàm ni veniret de cœlis in infirma orbis, homo maneret in poteſtate dæmonis. *Populus videns Ieſum, ſtupefactus eſt.* Ad quæ mirificè operatus eſt Chriſtus, non eſt in ſenſibus ſenſus: eſt exceſſus illuminatæ mentis, quicquid intelligit virtute illuminationis; & dum Salvator viſus, qui videt hæret attonitus; quoniam tantùm dicitur ſtupore, hominem in ſalutem, atque libertatem reſtituere, qui tot ſæculis iacuerat ſub poteſtate Satanæ. *Cavendum ergo ideo malum deſiderium; quia mors ſecus introitum delectationis porta eſt*: infit & nobis N. glorioſus Doctor Theodidactus Benedictus, *Regul. Sanct.* cap. 7. grad. 1. Catenas efformat conſuetudo, ex pravo voluptatis deſiderio, contracto tenaci morbo; qui continuò vocat inſidiantem mortem, vel rigidæ pœnitentiæ medicamen: quod quidem cùm difficillimum ſit; ad ſalutem neceſſarium opus Dei. Catullus, *Carm.* 75. à v. 11.

Marc. 9. 14. Incarnatio Dei Filij, quanti momenti!

S Bened

Difficultas eradicationis conſuetudinis.

Quid te animo affirmas, teque iſtinc uſque reducis.
Et Dijs invitis, appetis eſſe miſer?
Difficile eſt, longũ ſubitò deponere amorẽ:
Difficile eſt: nihilum, qua lubet, efficias.
O Dij! ſi veſtrum eſt miſereri, aut ſi quibus unquàm,
Extremâ iam ipſi in morte tuliſtis opẽ;
Me miſerum aſpicite: ut vitam puriter agam.
Eripite hanc peſtem, perniciẽque mihi.
Ipſe valere opto, & tetrum hunc deponere morbum.

Catull.

DIDASCALIA V.

Validius in hoſtes animæ, Sacramentum Euchariſtiæ.

1 INTER Ethnicorum ſuperſtitiones adoratione Numinum, erat etiam cultus infelicitatum; modò uſurpatus à peccatoribus, quibus amabilis vitiorum publica ſervitus: etenim ita illos falſæ deliciæ permulcent; ut quas patiuntur vexationes adorent.

Creditur, huc illuc, quà furor agit, itur.

Ovid. Epiſt. 12. v. 34.

Unde Plinius. *lib. 2. cap.* 7. inquit: *Fragilis & laborioſa mortalitas, infirmitatis ſuæ memor, digeſſit ut quiſque coleret, quo maximè indigeret. Itaque nomina & Numina innumerabilia reperimus. Inferis quoque, morbiſque & multis etiam peſtibus. Ideoque etiam publicè Febri fanum in Palatio dicatum eſt, & Malæ fortunæ. Etiam ſcelerum Numina.* Iſthæc deliria & mentis vacuitates referunt etiam Cyprian. de *Idolor. vanit.* Arnob. 4. Contra *Gent.* Minut. Felix, in *Octav.* Cicero, 3. de

Plin.

N-

Natur. Deor. fuſeque Alexand. Neapolitan. 1. *cap.* 13. Quid non erunt, qui ipſa vitia habent ut Numina? Qui furores adorant, quoſque phreneſis febreſque delectant, venerentes Fortunam Malam, dum ſeſe impellunt, ut accedant ad Fortunam: quandoquidem ita ſine mente debacchantur; ut propter Numen ludicrum, crotali ſiſtrum, ipſum adorent infernum. *Cùm de animarum æternitate diſſerimus* (inquit Senec. *Epiſt.* 117.) *non leve momentum apud nos habet conſenſus hominum, aut timentium inferos, aut colentium.* Cunctis hiſce obijcitur, quid in Bacchanalibus operentur colentes, & formidantes: equidem formidantes, mundi furores pro bona fortuna fugiunt; & qui ſine mente, externati deſipiunt, infernum cum mala fortuna colunt; quo claret cum phreneſi voluntaria dementia, atque delirijs quàm grata: etenim hoc in tempore non ſolùm corripiuntur a vitijs, ſub larva feſtivi temporis; ſed ut Numina cultu deridiculo apparant, quoniam ſcelera adorant. Ex multis affectibus prodit inſania; quæ ita nocua, ut imitata, aliquando exierit vera. Inſanus habetur, qui non inſanit: ſtupidus, qui non deſipit: cùm plaudatur celebrior, quem magis corripuit furor, ut attrahat in vitiorum adorationem, vel ſanam mentem. Innuit, qui ſupr. lib. 1. *Amor.* Eleg. 2. à v. 31.

Homines mala ſua adorãt.

Senec.

In Bacchanalibus inſanus habetur, qui non inſanit.

Mens bona ducetur manibus poſt terga revinctis,
Et pudor, & caſtris quicquid amoris obeſt.
Blanditiæ comites tibi ſunt, terrorque furorque
Aſsiduæ partes turba ſecuta tuas.
Tum quoque non paucos (ſi te benè novimus) uris:
Tum quoque præteriens vulnera multa dabis.
Non poſſunt (licèt ipſe velis) ceſſare ſagittæ:
Fervida vicino flamma vapore nocet.

Ovid.

Triumphus & comites Voluptatis.

2 Gliſcit peſtis vigor, etiam dum auditur (ſi auditur) rationis clàmor: igitur humanitas & laborioſa mortalitas, carniſque in mortalitate fragilitas, in illecebris norit licèt apparentiæ formam, oculis ſaltem ducitur in futilem apparentiam. Horatius lib. 2. *Epiſtol.* 1. à v.

Non Numina ſentit: migrat ab aure voluptas
Omnis ad incertos oculos, & gaudia vana.

Horat.

Hinc in temporis huius inſigne, una olim Saturnus & Ate pingebantur cum Venere; de quo Natal. Comes, 1. *Mytholog.* cap. 18. dicente ex Euripide:

Gula regnat

Nulli Deorum, ſed mihi nutrio,
Gratiâ bibendi & edendi, ut lex diebus
Singulis vivendi & uſque ſuaviter.

Euripi.

Hoc opus inimicorum animæ & cum furore: equidem cùm Venus, inſtigante dæmone ſagittas in corda mittit; mundus totus furenter poſt mundum abit. Statius; lib. 2. *Silv.* 1. à v. 213.

Luxuria ovat.

His amor exitio, furor his & ſæva cupido,
Ut ſileam morbos: & moritura vides.

Statius.

Effectus & cauſæ corruptelæ morum, in hilaris proponuntur Bacchanalium, cuius tempus & cerebri & carnis privium: quandoquidem qui conſideratâ illecebrarum vanitate (inimicorum vafritie ſub deliciarum ſpecie) compos mentis inter inſanos habetur, deridetur uti inſanus; quoniam theſis mundi ſcientiæ, eſt aliquando inſanire: aſtruitur per triduum ſtultorum prudentia, modò ratio vincatur à debacchante ſtultitia.

Inſania triumphat.

3 Audiamus mente captos, ut immentem caveat fragile pectus, inferoſque timeat, dum fanaticus adorat. Ne ambulent in tenebris, hoc in tempore quærunt Solem filij lucis; quo expertes mentis, laſſati in via iniquitatis, ambulant ſemitas difficiles perditionis, ſine iuſtitiæ lumine, neque Sole intelligentiæ. Finitur ergo Saturnalium tempus, cognoſcitur hoſtium amicorum dolus (utinam! ne iterùm cadant) dicuntque intra ſe, pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes: *Hi ſunt quos habuimus aliquando in deriſum, & in ſimilitudinem improperij. Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam.* Cur igitur ab inſenſatis ſenſati cogitantur furore correpti? Quia furore correpti ſunt inſenſati. Ne illorum taxaretur amentià, vellent cunctos laborare vecordià; quoniam carniſprivij ludicrum illorum evaccuat cerebrum: vagantur fanatici, inferna colentes Numina gravi corde, ducti & ſeducti colore Mundi fallacis, illecebris dæmonis, atque Veneris delicijs, huc illuc tracti & diſtracti œſtro furoris: occurrunt inferna timentibus, de quorum prudentia irriſus, quoniam illorum præclara fuga, unde diriguntur inſenſatorum obſequia; ex quo contrahunt miſerandum furorem: etenim non ſolùm væſani vulnerant mentem; ſed ſenſatorum prudentiam, quoniam adinſtar illorum non foverunt ſtultitiam. Singulare profectò vulnus cerebri, inſaniam cognoſcere, & ad illam perniciter ire; cùm ſatis ut re-

Sap. 5.

Cognoſcitur, & uti prudentia plauditur.